

Minu laulu- ja tantsupidu

Sotsioloogilise uuringu aruanne

**Marju Lauristin
Peeter Vihalemm**

Tartu 2013

1. Metoodika ja valim

2013.a veebruaris-märtsis küsitles uuringufirma Saar Poll üle Eesti 1301 inimest, esinduslikult eestikeelse elanikkonna suhtes vanuses 15-74 eluaastat.

Küsimustik sisaldas 74 küsimust, millest paljud olid liitküsimused suure hulga alaküsimustega (vt küsimustiku näidis koos vastuste jaotumisega protsentides käesoleva aruande lisas). Küsimustiku olid koostanud Marju Lauristin ja Peeter Vihalemm mitmete arutelude põhjal tellijaga, Laulu- ja Tantsupeo Sihtasutuse, Kooriühingu, Rahvatantsu ja Rahvamuusika Seltsi esindajatega. Enamus küsimustest esitati intervjuerija poolt suuliselt (intervjuerija külastas vastajat tema kodus), lisaks sellele esitati neile, kel oli kokkupuuteid laulu- ja tantsupidudega kas esinejana, kohapealse publikuna või raadio- või televisiooni ülekannete kaudu veel mitmeid täpsustavaid kirjalikke küsimusi peoga kokkupuudete, eelistuste ja hoiakute kohta. Lisaankeedile vastas 1186 inimest, 91% kõigist küsitletutest.

Küsitletud leiti territoriaalse juhuvaliku teel, mis on esinduslike rahvaküsitluste üldlevinud meetod.

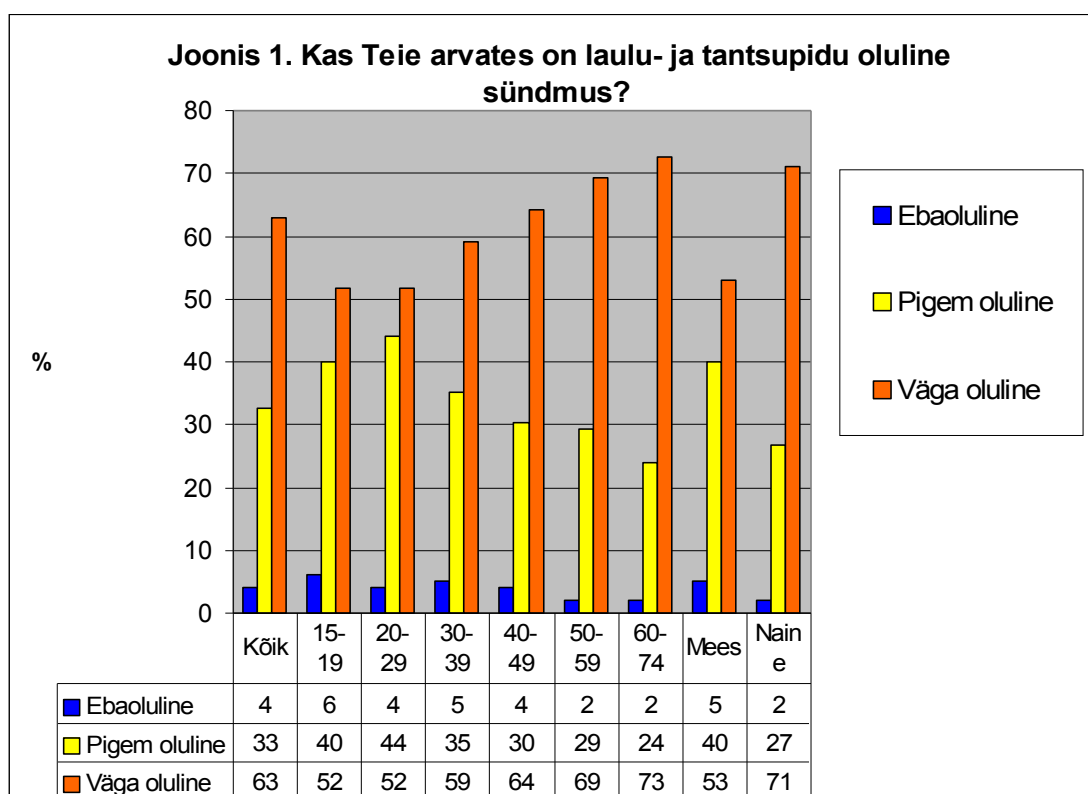
Valimisse kuulus 582 meest ja 719 naist, vastavalt 45% ja 55% küsitletutest. 26% küsitletutest elas Tallinnas, 15% Tartus, Pärnus või Kohtla-Järvel, 20% teistes linnades ja 39% maal.

27% küsitletutest oli vanuses 15-29 aastat, 33% vanuses 30-49 aastat ja 40% vanuses 50-74 aastat.

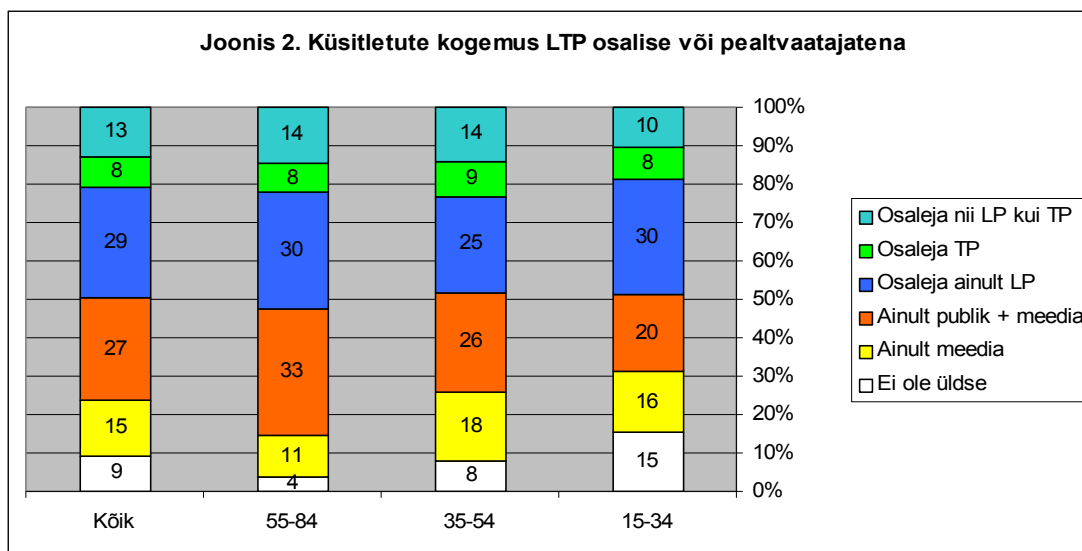
Haridustaseme poolest jagunesid küsitletud järgmiselt: 18% alla keskhariduse, 52% keskharidusega, 30% kõrgharidusega.

2. Üldtendentsid laulu- ja tantsupeos osalemises

Küsitlus näitas selgelt, et laulu- ja tantsupeo traditsioon Eestis on väga tugev ja elujõuline. Absoluutne enamus, 96% küsitletutest pidas pidu oluliseks sündmuseks, seejuures 63% väga oluliseks (vt joonis 1).

Küsitlustulemusi kõigile eestlastele vanuses 15-74 üle kandes võib öelda, et pool eesti rahvast (51%) on olnud laulu- ja tantsupeol ise osaline, sealhulgas nii laulu- kui tantsupeol 13%, ainult laulupeol 29% ja ainult tantsupeol 8%. Kaks kolmandikku küsitletutest on ka publiku hulgas peole kaasa elanud ja 90% jälginud tele- või raadioülekandeid, seejuures 15% on peost osa saanud ainult meedia vahendusel. Ainult 9% küsitletutest ei omanud ei laulu ega tantsupeost vähimatki kogemust ja seetõttu ei vastanud ka ankeedi pidu käsitlevatele küsimustele (joonis 2).

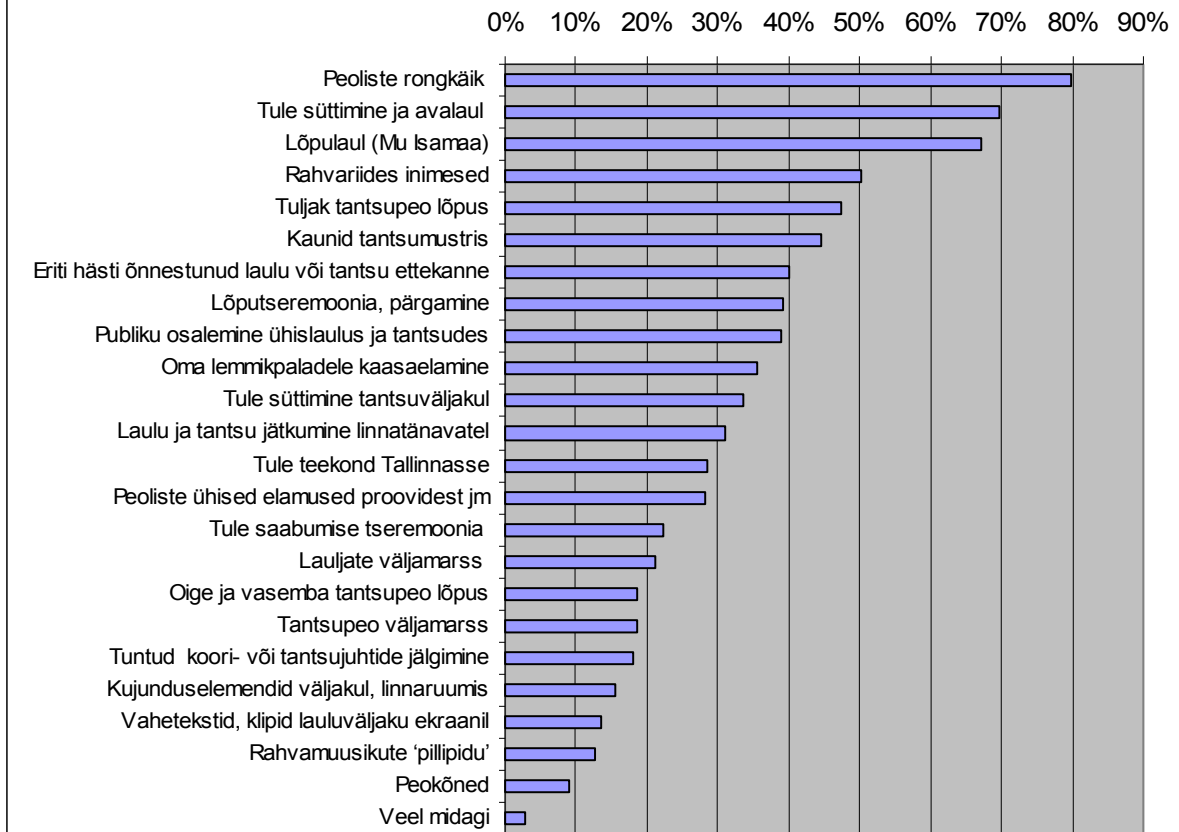

Kui jätta välja 9% küsitletutest, kel ei ole olnud mingeid kokkupuuteid laulu- ja tantsupidudega, on 2000ndate aastate laulupidudel osalenud 20% täiskasvanud eestlastest, 41% on olnud kohapealse publiku hulgas ja 72% jälginud ülekandeid. Viimase kümnendi tantsupidudel on osalenud 10%, publiku hulgas olnud 36% ja ülekandeid jälginud 77% rahvast. Üksikute pidude osalusmäär on muidugi mõnevõrra väiksem

Põhjuste hulgas, miks inimesed tahavad peol ise pealtvaatajana kohal olla, mainiti kõige rohkem rahvuslikku traditsiooni, väljakul valitsevat rahvuslikku ühistunnet ning pereliikmete, sõprade osalemist laulja ja tantsijana (vt allpool joonis 6). Arvamuste hulgas, miks osa inimesi ei tule laulu- ja tantsupeole, domineerivad välised takistused - halb tervis, majutusraskused Tallinnas, transpordiraskused peole tulekul, töö ei võimalda jms. Kõige vähem märgiti põhjusena, et laulu- ja tantsupeo traditsioon on oma aja ära elanud ning et peo suurkujud on lahkunud.

Viimaste laulu- ja tantsupidude kõige meeldejäävamate, emotsionaalselt kõige mõjuvamate momentidena on nimetatud peoliste rongkäiku (80%), tule süttimist ja avalaulu lauluväljakul (70%); lõpulaulu (Mu isamaa) (67%); rahvariides inimesi (50%) ja Tuljakut tantsupeo lõpus (47%) (vt joonis 3).

Joonis 3. Kõige meeldejäädavamad momendid laulu- ja tantsupeol
 (% kõigist vastanutest, kellel on mingigi kokkupuude pidudega)

Küsimusele selle kohta, millised laulu- ja tantsupeo kava elemendid on kõige elamuslikumad, mida alati oodatakse, vastas 36% küsitletuist, et laulupidu on nende jaoks tervik, nad ei suuda ega taha erinevaid osi eristada. 52% küsitletuist vastas samuti, et tantsupidu on nende jaoks tervik, mille erinevaid osi nad ei taha eristada. Samas oli suurel osal vastajatest oma eelistused olemas.

Väga meeldivate ja oodatavate momentidena *laulupeol* on esile tõstetud ühendkooride esinemist peo alguses ja lõpus, meeskooride, segakooride, poiste- ja mudilaskooride esinemist. Laulupeo kava oodatuid esinemiste pingerida kujunes järgmiseks.

1. Ühendkoorid peo lõpul – 46%
2. Ühendkoorid peo alguses – 43%
3. Meeskoorid – 39%

4. Segakoorid – 32%
5. Mudilaskoorid – 31%
6. Lastekoorid – 31%
7. Puhkpilliorkestrid – 25%
8. Rahvapilliorkestrid – 25%
9. Rivitrummarid – 18%
10. Naiskoorid – 18%
11. Kutselised valikkoorid – 16%
12. Rockansamblid – 13%
13. Sümfooniaorkestrid – 13%

Tantsupeo kavast on eriti esile tõstetud finaali ja proloogi, kui kõik tantsijad on väljakul. Tantsupeo kava oodatiumate esinemiste pingerida kujunes järgmiseks.

1. Finaal, kõik tantsijad väljakul – 36 %
2. Proloog, kõik tantsijad väljakul – 32%
3. Täiskasvanute segarühmad – 25%
4. Lasterühmad – 24%
5. Noorte segarühmad – 22%
6. Neiduderühmad – 20%
7. Võimlejad – 19%
8. Naisrühmad – 18%

Laulu- ja tantsupeo tähendus

Laulu- ja tantsupeotraditsiooni väärtussisu ja tähendust uuriti küsitluses nii otseste väidete kaudu kui ka kaudselt, läbi ootuste ja eelistuste peo sisu suhtes ning küsimuste abil peolt meelde jäänud elamuste kohta.

Väidetes laulu- ja tantsupeo tähenduse kohta testiti seda, kuivõrd on pidu mõjutamas Eesti elu rahvusvahelistumine ning majanduskeskne lähenemine kultuurile, kas laulu- ja tantsupidu on säilitanud oma rolli rahvusliku identiteedi kandjana või on seda kaotamas. Vaadates vastuste jaotumist, paistab silma laulu- ja tantsupeo sügavalt juurdunud normatiivne kuvand. Vaid väike osa vastanutest on valinud väiteid, mis seavad seda kuvandit mingil moel kahtluse

alla. Rõhuva enamuse vastajate teadvuses on laulu- ja tantsupidu sügavalt juurdunud kui olulisim rahvusliku identiteediga seotud rituaal. Seda näitab küsitletute üksmeelne nõustumine järgmiste väidetega:

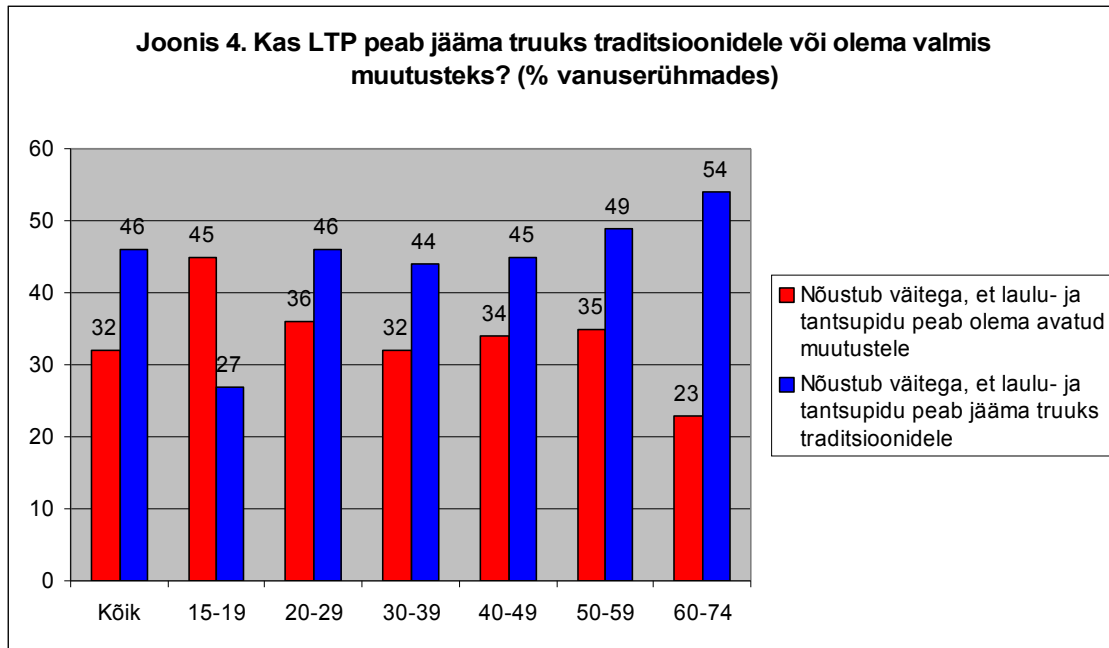
Tabel 2. Nõustumine väidetega laulu- ja tantsupeo olemusest

- Ootan laulu- ja tantsupeolt rahvuslikke tundeid, mitte meelelahutust 84%
- Laulu- ja tantsupidu on ja jääb eestlaste identiteedi väljenduseks 82%
- Laulu ja tantsupidu on meile nii oluline, et väärib riigi rahastamist ka rasketel aegadel 81%
- Laulu- ja tantsupidu on ainulaadne eesti rahva püha, mitte turistidele mõeldud huvitav atraktsioon 77%
- Laulu- ja tantsupidu on meie rituaal, mitte kommertsüritus 72%

Mõningaid erinevusi nendes veendumustes käsitleme osalejate tüüpide lähivaatluses.

Ootused pidude sisule

Üheks oluliseks küsimusteringiks oli küsitluses see, mil määral ja milliseid muutusi võiks teha laulu- tantsupeo kavas, korralduses, raadio- ja teleülekannetes. Üldise tendentsina tuleb esile tuua, et rahva enamuse hoiak on üsnagi konservatiivne, muutusi tuleks teha väga ettevaatlikult. Seda näitab ka tabelites 3 ja 4 allpool toodud nõustumine polaarseste väidetega muutuste suhtes – kas laulu- ja tantsupidu peaks olema avatud muutustele või jääma truuks traditsioonidele. Selge enamus kõigis rahvarühmades peale 15-19 aastaste nõustub väitega, et laulu- ja tantsupidu peaks jääma truuks traditsioonidele.

Üldisemate soovide ja ootuste seas laulupeo kavale võib välja tuua kaks selgelt väljakujunenud arvamust:

- laulupeo repertuaaris peaksid aukohal olema üldtuntud isamaalised laulud, mida publik saaks ka kaasa laulda (selle väitega nõustus 90% küsitletutest);
- kava peaks olema jõukohane kõigile kollektiividele (84%)

Üsna üksmeelselt ollakse vastu sellele, et laulupeol võiks olla rohkem suurvorme, vaimulikku muusikat, laule teistes keeltes, rohkem teiste rahvaste ja välisheliloojate laule, rohkem uusi heliteoseid. Mõningaid erinevusi nendes hoiakutes tõi siiski esile vastajate rühmitamine peos osalemise aktiivsuse alusel, mida käsitleme aruande viimases osas.

Soovide puhul tantsupeo kava suhtes on vähem üksmeelt, rohkem nõustujaid oli väidetega, et pidu peaks pakkuma rohkeim ehedaid rahvatantse (73% nõustujaid), et kava võiks sisaldada rohkem erinevate ajastute tantse (67%), et kavas ei peaks olema rohkem teiste rahvaste tantse (62%).

3. Pidude traditsiooni ning koorilaulu ja rahvatantsu harrastuse kestlikkus

Pool küsitletuist on arvamusel, et koorilaulu ja rahvatantsu traditsioon on tänapäeva Eestis väga tugev, kestlik, jätkusuutlik. Veidi rohkem kui kolmandik on siiski tundnud selle nõrgenemise märke, vaid 7% nõustub väitega, et see on viimastel aastakümnetel oluliselt nõrgenenud. Küsimusele, kas suurte vabaõhuürituste kõrval on laulu- ja tantsupidu kaotamas oma populaarsust ja ainulaadsust, vastas 73% küsitletutest eitavalt.

Teiste vabas õhus korraldatavate kultuurisündmuste hulgas leiavad kõige laialdasemat osavõttu maakondlikud laulu- ja tantsupäevad, mille puhul 28% küsitletutest on märkinud, et osaleb alati kui võimalik. Üsnagi laialdast osavõttu leiavad ka Viljandi folk (12%) ja Õllesummer (11%).

Selles suhtes, et laulu- ja tantsupidu võiks ümber nimetada laulu ja tantsu pühaks, on üldine arvamus selgelt negatiivne. Enamus küsitletuist ei ole vastu sellele, et peonädala reede võiks olla rahvuspühana vaba päev. Ligikaudu pool küsitletuist arvas, et erandjuhtudel võiks pidude toimumise tsükli muuta.

Täiskasvanud eestlastest 12% tegeleb praegu koorilauluga, 46% on tegelnud sellega varem, 42% mitte kunagi. Rahvatantsuga tegeleb 8%, mitte kunagi ei ole seda teinud 57%.

Peamiste põhjustena, miks laulu-, tantsu- või pillimängu harrastusest on loobunud, on nimetatud järgmisi:

- huvi jäi vähemaks, see ei köitnud enam (33% küsitletuist);
- ei pea end sel alal piisavalt heaks (26%);
- perekondlikud kohustused ei võimaldanud (24%);
- muud harrastused pakuvad enam (24%);
- töö ei võimaldanud (21%);
- pole leidnud sobivat kohta ega kollektiivi (20%).

Koorimuusika olulist kohta eesti rahva muusikalises maitstes näitasid ka vastused küsimusele erinevate muusikastiilide eelistamise kohta. Pingerea esikümme nende keskmise meeldimise järgi kujunes järgmiseks:

1. Rahvalikud laulud ja pillilood – meeldimist märkis 78% küsitletutest (väga meeldib 34 protsendile)
2. Filmimuusika 75% (väga meeldib 19%)
- 3. Traditsiooniline eesti koorilaul 72% (väga meeldib 21%)**
4. Popmuusika 71% (väga meeldib 22%)
5. Opereti, muusikali muusika 66% (väga meeldib 22%)
- 6. Kaasaegne koorimuusika 55% (väga meeldib 11%)**
7. Rokkmuusika 50% (väga meeldib 17%)
8. Diskomuusika 50% (väga meeldib 14%)
9. Pärimusmuusika 49% (väga meeldib 13%)
10. Jazzmuusika 39% (väga meeldib 9%)

Rohkem kui poolte küsitlute kodudes lauldakse või/ja mängitakse pilli perekondlikel sündmuste või pühade puhul, ligemale 20% kodudes on seda tehtud varem ja vaid 20% kodudes mitte kunagi. Muusikat kuulatakse põhiliselt raadiost, kuigi konkreetsetest kanalitest leiab kõige laialdasemat kasutust ERR, järgnevad Raadio Elmar ja Sky Plus.

23% küsitletutest märkis, et ei ole üldse muusikat, laulmist, pillimängu õppinud. 56% ei ole üldse õppinud rahvatantsu. Enamasti ollakse muusikat, laulmist, pillimängu õppinud aინena koolis, eeskätt põhikoolis - 63% küsitletutest. Gümnaasiumis, keskkoolis, kutsekoolis selle õppimist märkis 37%. Ligemale veerand küsitletutest on muusikat, laulmist, pillimängu õppinud huviringis, istegevuskollektiivis. See vastusevariant domineerib rahvatantsu puhul, 28% küsitletutest märkis, et on seal rahvatantsu õppinud. Naiste ja haritumate inimeste hulgas on rohkem neid, kes on laulu, pillimängu või/ja rahvatantsu õppinud huviringis, isetegevuskollektiivis.

Kaks kolmandikku küsitletuist, sealhulga ka kooliealistest noortest, on üksmeelsed, et koorilaul ja rahvatants võiks olla Eesti koolides soovituslik

valikaine. Kohustusliku ainaena õppekavas soovis seda näha 22% küsitletutest ning 9% arvates ei peaks seda üldse koolis õpetatama..

Isiklik valmisolek laulu-ja tantsupeo toetamiseks

Praktilise sisuga küsimusele, kas ollakse valmis ka ise laulu- ja tantsupeo toimumist oma ressursidega toetama, vastasid naised ja kõrgharidusega inimesed entusiastlikumalt kui mehed ka madalama haridusega vastajad.

Küsitlusest nähtub, on vastajatest ligilähedaselt pooled on valmis isiklikult panustama pidude kestlikkusse nii ise väljakul publikuna osaledes ja laulu- ning tantsupeo pileteid ostes kui innustades oma pere ja suguvõsa noort põlvkonda laulma ja tantsima ning pidudele tulema. Nagu eelpool nägime, on selline perekondlik meelestus peole tuleku motiivina väga oluline. Viiendik vastajaid, naistest ja kõrgharitudest üle veerandi (26%), on valmis jätkuvalt ise kooris laulma, iga seitsmes vastaja aga tegelema rahvatantsuga. Mis puutub laulu- ja tantsupeo rahalisse toetamisse, siis esikohal on valmisolek muretseda endale või lastele rahvariided, millest oleks huvitatud iga kuues vastaja, sealhulgas veerand küsitletud naistest ja samuti veerand kõrgharidusega vastajatest. Üldiselt sama suur, kuid ilma eelpool mainitud sooliste või hariduslike erisusteta on valmisolek osta laulupeo suveniire ja salvestisi. Vabatahtlikuna on pidude korralduse valmis kaasa lööma kaks korda enam naised (17%) kui mehed (8%). Ligikaudu kümnendik (kõrgharitudest 14%) on valmis ostma ka pidude kohta välja antud raamatuid. Kõige vähem (alla kümnendiku küsitletutest) ollakse valmis pidusid rahaliste annetustega või kallimate toetajapääsmete ostmisega toetama.

Toodud andmed viitavad laulu- ja tantsupidude kestlikkuse küllatki kindlale sotsiaalsele ja materiaalsele baasile.

4. Laulu- ja tantsupeo kajastamine meedias

Nii laulu- kui tantsupeo ülekandeid on vähemasti mõnikord jälginud 93-94% nendest, kel peoga on olnud kokkupuuteid, s.t ligemale 85% kõigist küsitletutest. Nendest, kes ülekandeid on jälginud, on enamus seda teinud

televisiooni vahendusel. Raadioülekannete jälgijaid on 15-20%, interneti kaudu jälgijaid 10%. Ülekannet jälgitakse enamasti kodus koos pereliikmetega, ligikaudu pooltele on see eriline pidulik sündmus.

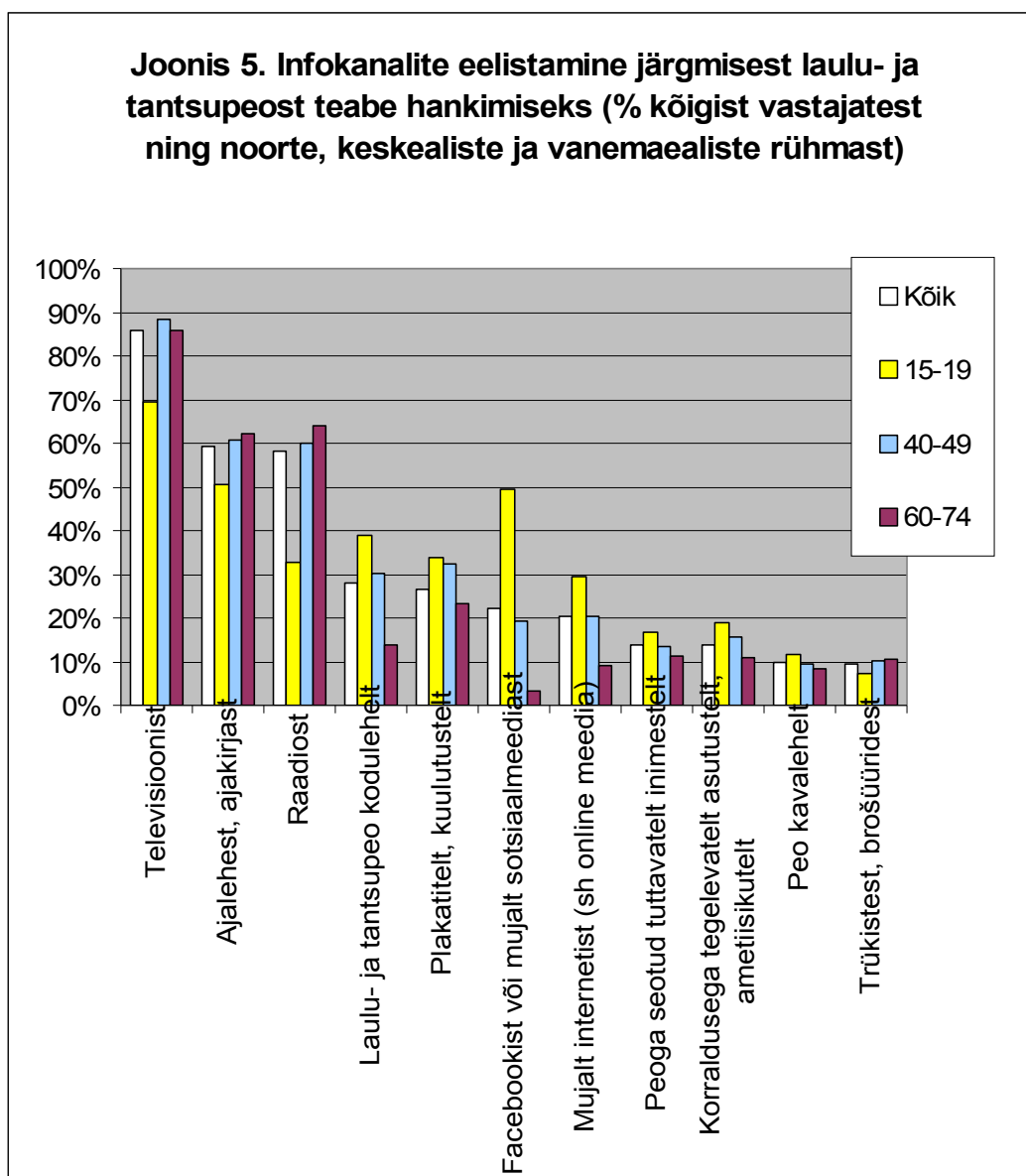
36% jälgib tavaliselt televisioonist laulupidu otsast lõpuni (raadio kaudu teeb seda 2% ja interneti kaudu 1%). Samapalju, 36% on neid, kes tavaliselt jälgivad televisioonist laulupeo üksikuid osi, vaadates kavast, mis parajasti väljakul toimub (raadio kaudu teeb seda 9%, interneti kaudu 4%). 27% jälgib televisiooni otseülekandes laulupeo üksikuid momente, sõltuvalt sellest, kuidas juhtub aega olema (raadio kaudu teeb seda 13% ja interneti kaudu 6%). Ja vaid 1% ei jälgi tavaliselt teleülekannet, piirdub uudistesaatega. Laulupeo teleülekande otsast lõpuni jälgimine sõltub tugevasti vanusest – nooremate hulgas märkis seda 17-22%, keskealiste hulgas 33%, vanemate inimeste seas 43-47%.

Tantsupeo puhul on jälgijate protsendid üsnagi lähedased laulupeole – 41% küsitletutest vaatab tavaliselt tantsupidu algusest lõpuni, 30% üksikuid osi, 27% mõningaid momente. Siingi on tugev seos vanusega, 15-19 aastastest märkis tantsupeo teleülekande otsast lõpuni jälgimist 19%, 60-74 aastastest 55%.

Ülekannete puhul peetakse kõige olulisemaks laulu, tantsu ja muusika segamatu nautimise võimalust (86% küsitletutest pidas seda oluliseks). Tähtis on ka lisateave ettekantavate palade, autorite, esitajate kohta (75%), samuti intervjuud peo korraldajate, koori- ja tantsujuhtide, esinejate ja autoritega (73%) ning asjatundlike kommentaatorite kaasamine (71%). Suhteliselt vähemtähtsaks peetakse reportaazhe intervjuusid tuntud inimestega, selle puhul on ka kõige rohkem neid, keda see häirib (kuigi seda märkis kõigest 9% küsitletutest). Suhteliselt vähemtähtsad on ka reportaazhid lava tagant, peopaigast ja linnatänavatelt, meeleolukad vahepalad ja klipid (vt lähemalt küsitlustulemusi aruande lisas).

Üle poole vastajatest on täiesti nõus väitega, et peo otseülekande vorm ja sisu peaks järgima peo ülesehitust, mitte telesaate loogikat.

Ligikaudu pooled küsitletutest teadsid, et järgmine pidu toimub 2014. a (50% üldlaulupeo ja 47% üldtantsupeo puhul). Eelistatud infoallikate hulgas järgmise laulu- ja tantsupeo kohta domineerib televisioon (vt joonis 5).

5. Vastajarühmade erisused

Küsitlus näitas, et hoiak laulu- ja tantsupeo suhtes ning selles osalemise kogemus on meeste ja naiste hulgas ning erineva haridustasemega inimeste hulgas tugevasti erinev. Teatud momendid on ka elukohast sõltuvad. Kõige olulisem on aga nii tegeliku osaluse kui hoiakute ja suhtumiste erinevus sõltuvalt vastajate vanusest.

5.1. Mehed ja naised

Nagu paljud varasemad uuringud, näitas ka laulu- ja tantsupeo küsitlus tugevat erinevust naiste ja meeste üldises kultuurihuvis ning peosse kaasahaaratuses. 84% naistest ja 69% meestest peab kultuuri üldiselt oma elus tähtsaks (seejuures 29% naistest ja 16% meestest väga tähtsaks).

Naiste üldiselt suurem kultuuriaktiivsus avaldub selgesti ka laulu- ja tantsupeo puhul, naised on sellesse palju tugevamalt kaasa haaratud kui mehed. 71% naistest ja 53% meestest peab seda väga oluliseks sündmuseks. 60% naistest ja 37% meestest on vähemalt korra laulu- ja tantsupeol osalenud, 58% naistest ja 39% meestest jälgib enamasti või alati peo ülekandeid televisioonis või raadios – vt tabel 1.

Samavõrd tugevad on erinevused ka koorilaulu ja rahvatantsuga tegelemises. 70% naistest ja 43% meestest on kooris laulnud, 51% naistest ja 34% meestest osalenud rahvatantsus. Praegu tegeleb koorilauluga 9% meestest ja 14% naistest, rahvatantsuga vastavalt 4% ja 10% (tabel 4). Pillimänguga tegelemises ei ole erinevusi meeste ja naiste vahel, mõlemast rühmast ei ole 71% sellega kunagi tegelnud, 10% meestest ja 8% naistest tegeleb sellega praegu. 33% meestest ja 45% naistest märgib, et tunneb noodikirja.

Naised on veidi rohkem kui mehed arvamusel, et koorilaulu ja rahvatantsu traditsioon on ka tänapäeva Eestis väga tugev ja jätkusuutlik. Samas ei ole vahet naiste ja meeste hoiakus selles suhtes, et laulu- ja tantsupidu peab jääma truuks traditsioonidele, ligemale pool mõlemast vastjarühmast nõustub selle seisukohaga ja vaid kolmandik sellega, et pidu peab olema avatud muutustele.

5.2. Elukoht

Tallinnas, muudes linnades ja maal elavate inimeste hoiakutes ja laulupeokogemuses on erinevused veidi väiksemad kui hariduslikud, soolised ja vanuselised erinevused. Eriti ühtlane on laulu- ja tantsupeol osalemine ning ülekannete jälgimine. Publiku hulgas peole kaasa elamine on ootuspäraselt suurem nendel, kes elavad Tallinnas. Koorilauluga tegelejaid on erinevates elukohatüüpides suhteliselt võrdsel määral, samas kui rahvatants on maal

rohkem levinud ja Tallinnas kõige vähem, veidi vähemal määral näeme samasuunalisi erinevusi ka pillimängu puhul.

5.3. Erinevad haridusrühmad

Kuigi hoiak laulu- ja tantsupeo suhtes on kogu rahva hulgas üldiselt positiivne ja osalus kõrge, on juba eeltoodust selge, et kõrgharidusega inimeste peosse kaasahaaratus on keskmisest oluliselt suurem. Kaks kolmandikku nendest on pidudel ise osalenud (kõigi eestlaste keskmine on ligikaudu pool); 86% on olnud publiku hulgas (keskmine 69%); 77% peab laulu- ja tantsupidu väga oluliseks sündmuseks (keskmine 63%). See on ühelt poolt seotud üldise aktiivsema kultuurisuhtega, 35% kõrgharidusega inimestest vastab, et kultuur on nende elus väga olulisel kohal (eestlaste keskmine 23%); teiselt poolt on kõrgharidusega inimesed palju tugevamalt haaratud koorilaulu ja rahvatantsu traditsiooniga. Vaid 30% nendest ei ole kunagi tegelnud koorilauluga (keskmine 42%), 21% laulab mõnes kooris praegu (keskmine 12%). 48% kõrgharidusega inimestest ei ole kunagi tegelnud rahvatantsuga (keskmine 57%), 12% tegeleb rahvatantsuga praegu (keskmine 8%).

5.4. Vanuselised erisused

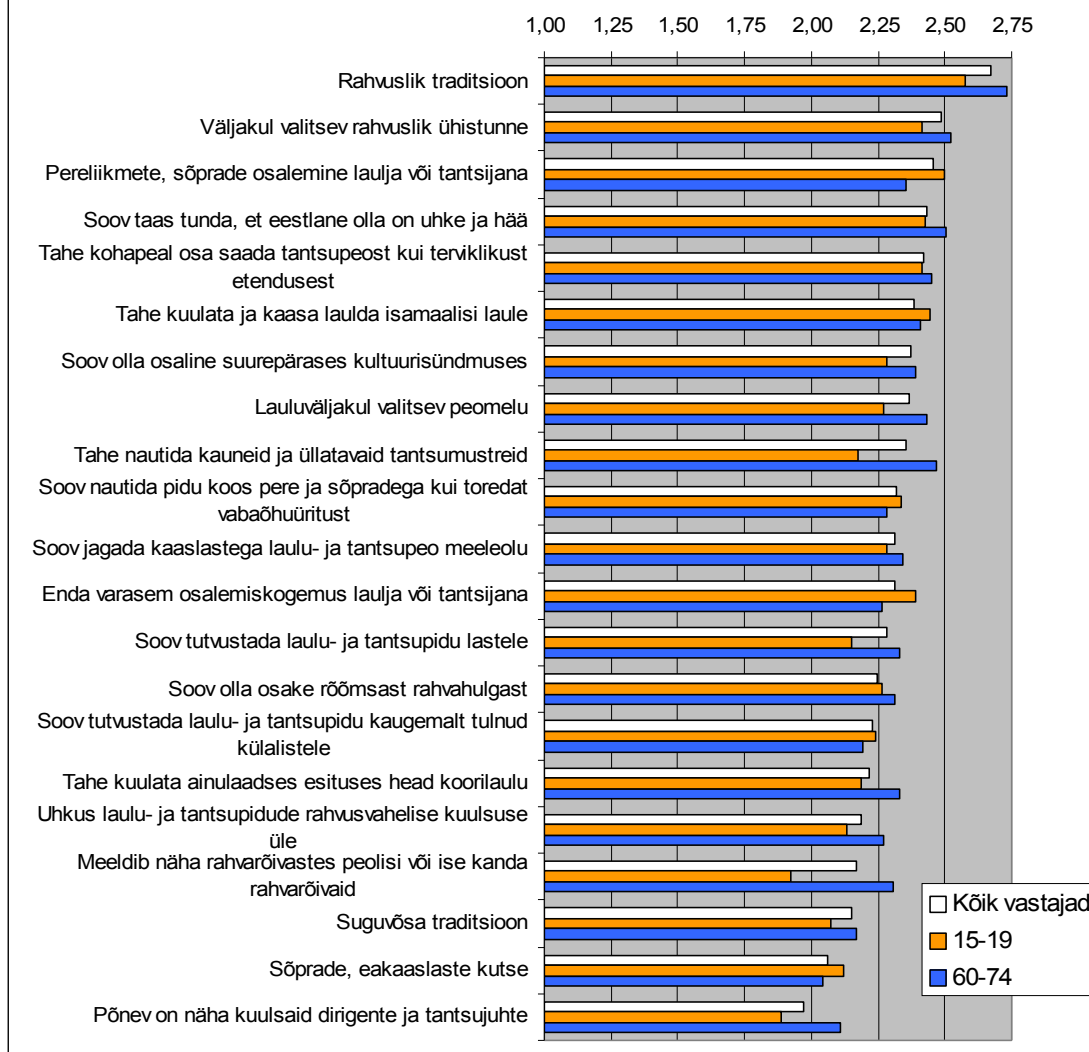
Üheks antud uuringu olulisemaks küsimuseks oli põlvkondade vahetuse mõju laulu- ja tantsupeo traditsiooni kestlikkusele. Seetõttu on tähtis vanuseliste erisuste selgitamine nii suhtumises pidudel osalemisse kui ka ootustes pidude sisule ja funktsioonidele.

Ootuspäraselt on vanemate rahvarühmade huvi laulu- ja tantsupidude vastu suurem ja osalemiskogemus tugevam kui noortel. Seejuures on erinevus huvis ja hoiakus suurem kui reaalses osaluses. Kui vanema põlvkonna seas on kolmveerand neid, kelle jaoks laulu ja tantsupidu on väga oluline sündmus, siis noorte hulgas on veidi rohkem neid, kes suhtuvad laulu- ja tantsupeosse ükskõikselt, kuigi ka nende seas peavad pooled seda väga oluliseks sündmuseks. Vähemasti ühel korral on peos osalenud kõik vanuserühmad ligikaudu samal määral, erinevused vanuserühmade vahel ei ületa 13%, ulatudes samal ajal publiku hulgas kaasaelamise puhul 30 protsendini ning ülekannete enamasti või alati jälgimise puhul 52 protsendini.

Tähelepanu väärib kõige noorema küsitluses osalenud vanusegrupi, 15-19 aastaste üldiselt leigem kultuurisuhe, millele osutab asjaolu, et kultuuri peetakse vähem oluliseks kui teistes vanusegruppides. Vaid 10% 15-19 aastastest vastas, et kultuur on nende elus väga olulisel kohal (keskmine 23%). Muret tekitav on koorilaulu ja rahvatantsu traditsiooni kestlikkuse keskmisest nõrgem hinnang noorte vastajate seas.

Ka motiivid osaleda laulu- ja tantsupeo publikuna on noortel ja vanadel mõnevõrra erinevad, ehkki üldine pingerida on suhteliselt sarnane (vt joonis 6). Vanemale põlvkonnale on palju olulisemad rahvuslik traditsioon ja ühistunne, mida kannavad üldine peomeeleolu, laulukaares all kõlavad isamaalised laulud ja peoliste rahvariided. Samuti naudivad vanemad peolised rohkem laulude ja tantsude ettekannete taset ning rõõmustavad tuntud dirigentide ja tantsujuhtide nägemisest. Noortele on seevastu suhteliselt olulisemad soov olla peol koos pereliikmete ja sõpradega, samuti võimalus jagada peorõõmu külalistega.

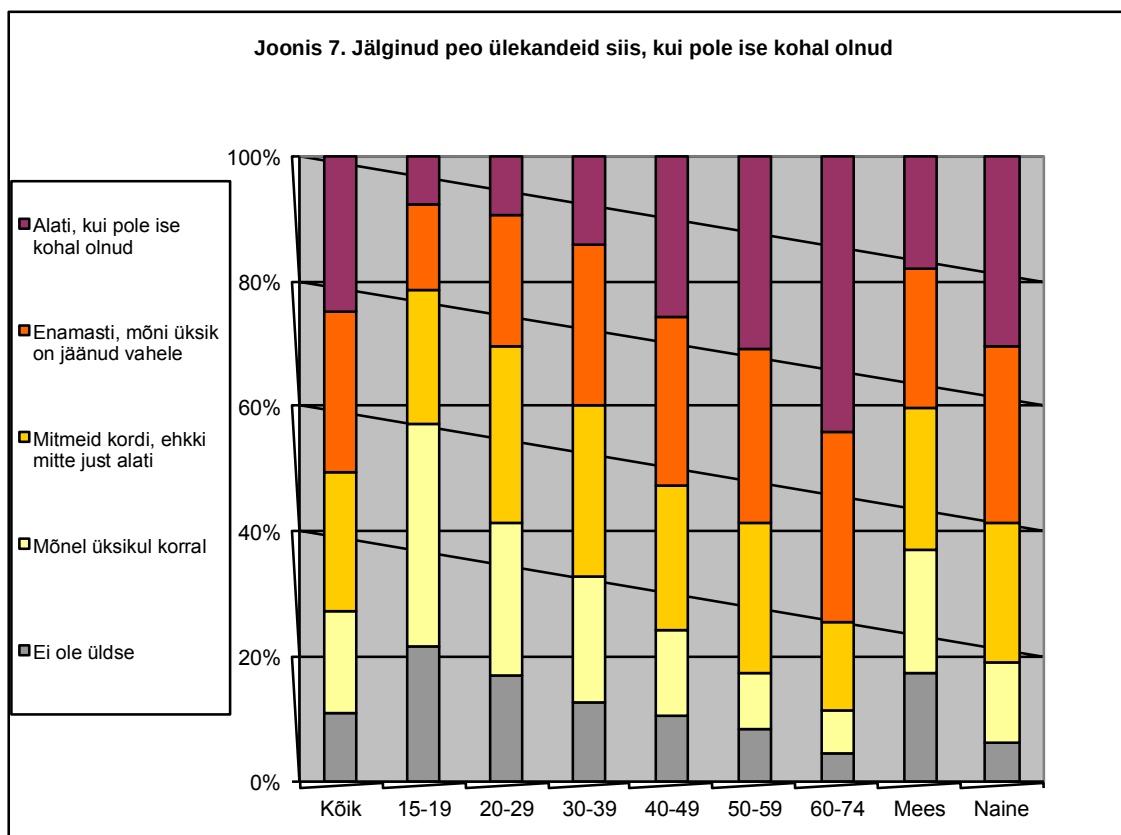
Joonis 6. Põhjused laulu- ja tantsupeo publikus osalemiseks (kõigi vastajate, noorte ja vanema põlvkonna keskmine olulisuse hinnang)

Ka peole mittetuleku põhjuste seas on noortele olulisemad kaaslaste arvamused. Seda, et peole ei tulla, kuna see pole noorte seas 'pop' või eelistatakse teistsuguseid suveüritusi, väitis ligi veerand noortest. Samuti on noorte jaoks mõnevõrra olulisemaks takistuseks olmega (majutusega, transpordiga, halva ilmaga) seotud ebamugavused.

Seda, et noorte jaoks on laulu-ja tantsupeo puhul väiksema tähtsusega sümbolised momendid ja ettekannete jälgimine kui vahetu kaaslastega jagatav peomelu, näitab kaudselt ka noorte väiksem huvi pidude meediaülekannete vastu. Kui vanematest vastajatest valdav enamus on juhul, kui nad ise peole kohale pole tulnud, kodus televiisori ees peo ülekannet

jälgimas, siis noorte seas tunneb ülekannete vastu kindlat huvi napp kolmandik (joonis 7)

Samal ajal on 15-19 aastaste hulgas kõige rohkem neid, kes tunnevad noodikirja ja tegelevad praegu koorilaulu, rahvatantsu või/ja pillimänguga. Seda ilmselt seetõttu, et valdav enamus neist on koolides sellesse haaratud.

Vastajad kinnitasid üksmeelselt, et väga oluline osa noorte seas koorilaulu ja rahvatantsuga tegelemise motiveerijana ning laulu- ja tanstupidude tuleviku kindlustajana on noorte laulu- ja tantsupidudel. 93% oli nõus väitega, et noorte laulu- ja tantsupidudel osalemise võimalus on peamine, mis innustab noori tegelema koorilaulu või rahvatantsuga.

Laulude ja tantsude tuntus

Küsimus vastajaile tuntud lauludest ja tantsudest püüdis tabada, kuivõrd ulatuslik on laulu- ja tantsuoskuste kaudu loodav ühine pinnas põlvkondade vahel. Laulupeo kavas olnud lauludest on kõige üldtuntum *Mu isamaa on minu arm*, mida kolmveerand vastajatest kõigis vanusegruppides oskaks

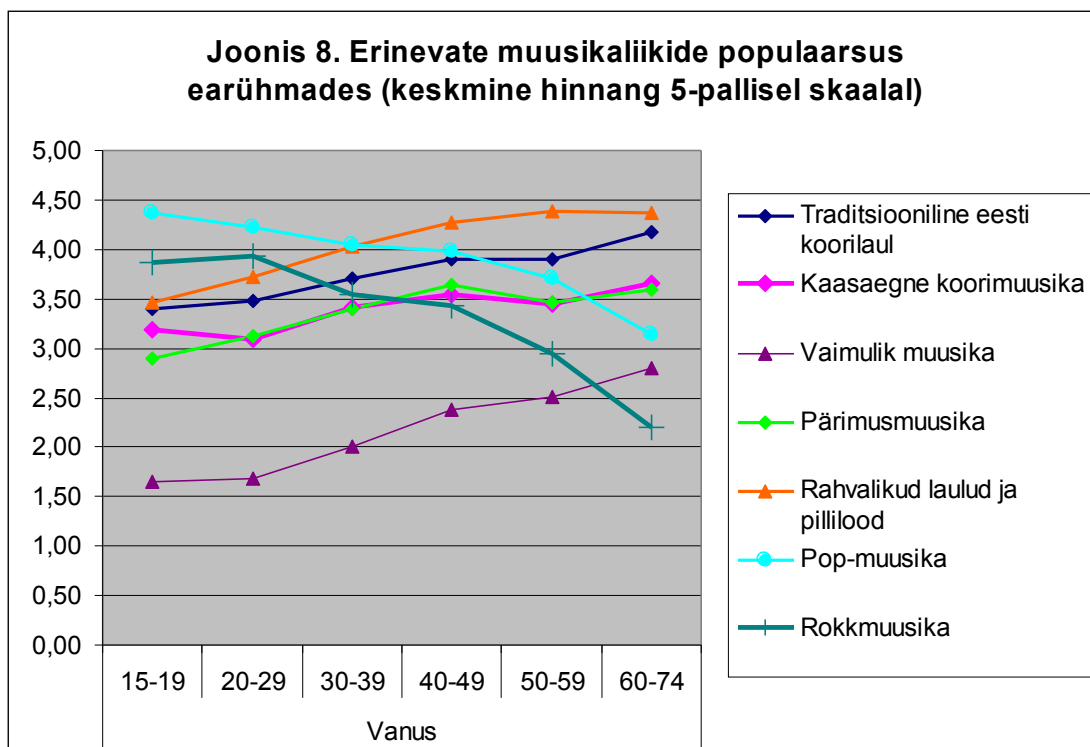
kaasa laulda. Väga tuntud laule on teisigi, nende hulgas ehk mõnevõrra üllatuslikult ka *Kikilips*.

Lauludeks, mida oskab üle poole nii noortest kui vanadest, ongi vaid *Mu isamaa* ja *Koit*. Ka selliseid laulupidude rituaalseid laule nagu *Kas tunned maad* ja *Tuljak* osatakse vanemates rahvarühmades palju paremini kui noorte seas, eriti 15-19 aastaste hulgas. Väga oluline on aga tähele panna, et mitmete viimastel laulupidudel populaarsete laulude puhul – eeskätt *Laul Põhjamaast*, *Ta lendab mesipuu poole*, *Mis maa see on?*, *Minu inimesed* - on tendents vastupidine, noored oskavad neid paremini.

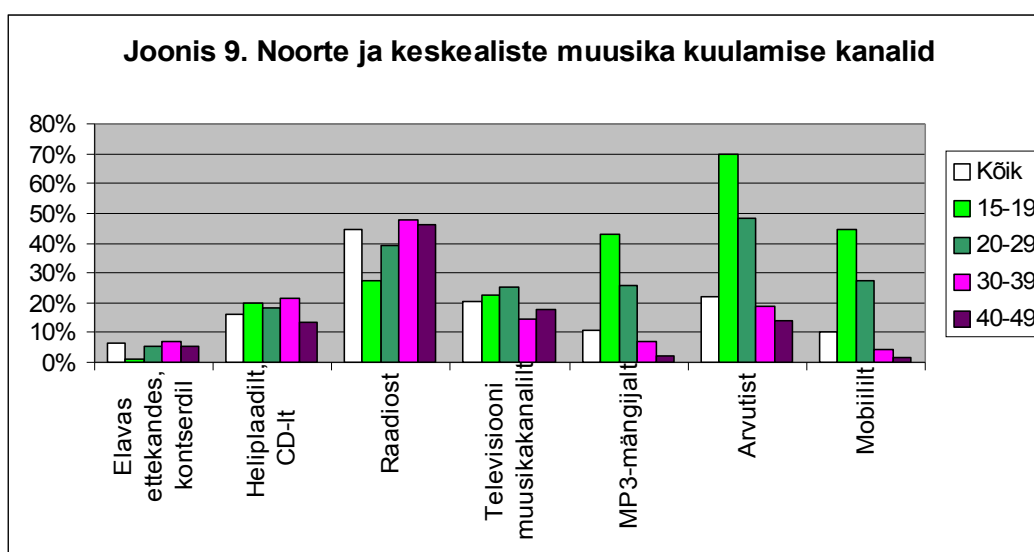
Tantsupeo kavas olnud tantse tuntakse ja osatakse vähem kui laulupeo laule, üldtuntud on *Kaera-Jaan*, *Polka* ja *Perekonnavalss*, suhteliselt paremini teatakse ka *Oige ja vasembat*, *Tuljakut*, *Labajalavalssi* ja *Jooksupolkat*. Paari erandiga (eeskätt *Põhjamaa lapsed*) teatakse ja osatakse vanemates rahvarühmades tantse paremini kui noorte hulgas. Ainsaks vanu ja noori samavõrra kaasa tantsima kutsuvaks on *Kaera Jaan*. Mõnevõrra üllatuslikult oskavad noored suhteliselt kehvasti ka väga traditsioonilisi tantse nagu *Perekonnavalssi* ja *Jooksupolkat*.

Muusikalised eelistused

Ootuspäraselt eristab just vanus kõige rohkem muusika- ja tantsuharrastuste iseloomu ning muusikalist maitset (vt joonis 8). Väga meeldivate muusikastiilide pingereas domineerivad 15-19 aastastel pop-muusika, rokkmuusika ja disko, paljud üldiselt poulaarsed stiilid nagu rahvalikud laulud ja pillilood ning opereti, muusikali muusika jätavad noori palju rohkem ükskõikseks. Seejuures on oluline märkida, et kuigi see tendents puudutab ka traditsioonilist eesti koorilaulu, vastas siiski 51% küsitletutest 15-19 aastaste hulgas, et see neile meeldib (keskmine 72%).

Muusika kuulamiseks kasutatavates kanalites on noortel võrreldes keskealiste põlvkonnaga toimunud järsk üleminek traditsioonilistelt kanalitelt digitaalmeediale (vt joonis 9). 15-19 aastastel domineerivad arvuti (väga sageli kasutab seda muusika kuulamiseks 70%, küsitletute keskmine 22%), mobiil (45%, keskmine 10%), MP 3 (43%, keskmine 11%). Üldiselt kõige enam kasutatav raadio (keskmiselt kasutab seda väga sageli muusika kuulamiseks 45%) on noorte poolt hoopis harvemini kasutatav (27%). Eelistatuid raadiokanal on noorte hulgas muusika kuulamiseks Sky Plus, telekanalitest MTV.

6. Laulu- ja tantsupeo tähendus: faktoranalüüsi tulemused

Eelnevast ülevaatest selgus, et laulu- ja tantsupiduse üldisele populaarsusele ja traditsiooni tugevusele vaatamata on siiski erinevates rahvarühmades märgata erisusi peoga seotud ootustes ja elamustes. Selleks et neid erisusi selgemini esile tuua ning peo tähendust nii kogu Eesti ühiskonnale kui erinevatele vastajarühmadele üldistavalt käsitleda, kasutame peoga seotud ootusi ja elamusi väljendanud vastuste faktoranalüüsi (põhikomponentide meetodit). Faktoranalüüs leiab seosed erinevate vastuste vahel, seob need kokku vastajate jaoks sarnaseid tähendusvarjundeid kandvateks tunnuste kimpudeks (faktoriteks) ja eristab neid statistiliselt tunnustest, mis võivad küll näida sisult lähedastena, kuid on osutunud vastajate jaoks mingi teise tähendusvarjundi kandjateks. Faktoranalüüsi teel töötlesime kahte küsimusteplokki: peol publikuna osalemise motiive ning peost saadud meeldejäävamaid elamusi. Sellisel viisil välja toodud omavahel seotud faktortunnused on koos vaadeldavad kui peo tähenduslikud dimensioonid.

6.1. Peol osalemise motivatsioonifaktorid.

Nagu tabelist 11 näha, koondusid peos osalemise motiivid kuueks faktoriks:

1. *Osalusfaktor* kajastab soovi olla kohal olulisel kultuurisündmusel, mis on ühelt poolt kantud rahvuslikust ühistundets, teisalt aga tore võimalus koos sõpradega aega veeta. See faktor on kõige üldisema, ühendava tähendusega, võttes kokku laulu- või tantsupeole kogunenud publiku põhilise häälestuse.

2. *Kunstiellamuse faktor* eristab seda osa kokkutulnutest, kes peale lihtsalt toreda ürituse on häälestunud ka peo kavale ning ootavad sellelt nii rahvuslikku katarsist kui ka esteetilist naudingut.

3. *Jagatud kogemuse faktor* kajastab peole tuleku motivatsiooni kommunikatiivset aspekti, soovi jagada oma peoelamusi kaaslastega ning lasta oma osalemiskogemusest osa saada lastel, sugulastel, sõpradel ja külalistel.

4. *Rahvusliku ühistunde faktor* – eristudes sisult sarnastest osaluse ja uhkuse faktoritest, tõstab see esile lauluväljaku erilise meeleolu, mis ulatub kaugemale vaid laulu- ja tantsupidudest, seostudes lippude lehvitamisega ja ühiste rahvuslike püüdlustega, mida laulupidu endas ajalooliselt kannab

5. *Traditsiooni faktor*: viitab laulu ja tantsupeost osavõtu otsesele motiveeritusele nii perekonna ja suguvõsa kui rahvuslikest traditsioonidest.

6. *Uhkuse faktor* ühendab uhkustunde laulu- ja tantsupidude rahvusvahelise kuulsuse üle sooviga tunda rõõmu oma kuulumise üle laulu- ja tantsupeoliste ülevast meeleolust kantud suurde perre.

Seda, kas need faktorid tõepoolest võimaldavad eristada olulisi momente peokülaliste motivatsioonis, saame järele vaadata, kui muudame need faktorid omakorda uuteks tunnusteks, mis on teatud kaaluga omistatavad igale vastajale ning millest saab seetõttu ka arvutada keskmisi väärtusi erinevate vastajarühmade jaoks. Nii saame tunnuste virvarri asemel teha nähtavaks vastajarühmadele üldistatult omased motivatsioonimustrid.

**Laulu- ja tantsupeol osalemise motivatsiooni põhikomponendid
(motivatsioonifaktorid)**

	Põhikomponendid					
	MF1 Osalus	MF2 Kunstielamus	MF3 Jagatud kogemus	MF4 Ühistunne	MF5 Rahvuslik Traditsioon	MF6 Uhkus
MF1 : osalus						
Soov nautida pidu koos pere ja sõpradega kui toredat vabaõhuüritust	0,657		0,426			0,172
Soov taas tunda, et eestlane olla on uhke ja hää	0,647	0,160	-0,148	0,169		0,179
Soov olla osaline suurepärases kultuurisündmuses	0,647	0,145		0,155	0,112	0,259
Põnev on näha kuulsaid dirigente ja tantsujuhte	0,641	0,170	0,146			
Meeldib näha rahvarõivastes peolisi või ise kanda rahvarõivaid	0,537		0,227	0,225	0,108	
Sõprade, eakaaslaste kutse	0,445		0,134		0,335	-0,322
MF2: kunstielamus						
Tahe kuulata ainulaadses esituses head koorilaulu	0,119	0,793	0,103			
Tahe kuulata ja kaasa laulda isamaalisi laule	0,106	0,731		0,137	0,033	
Tahe nautida kauneid ja üllatavaid tantsumustreid	0,095	0,710	0,121	0,149	0,139	0,139
Tahe kohapeal osa saada tantsupeost kui terviklikust etendusest	0,230	0,410	0,323		0,169	
MF3: faktor: jagatud kogemus						
Soov tutvustada laulu- ja tantsupidu lastele	0,062		0,754			0,151
Soov tutvustada laulu- ja tantsupidu kaugemalt tulnud külalistele	0,115		0,672			0,134
Enda varasem osalemiskogemus laulja või tantsijana	0,093		0,447		0,329	-0,217
Soov jagada kaaslastega laulu- ja tantsupeo meeleolu	0,223	0,176	0,319	0,273	0,300	
MF4: ühistunne						
Väljakul valitsev rahvuslik ühistunne	0,082	0,119		0,818		
Lauluväljakul valitsev peomelu	0,137		0,235	0,783		
MF5: faktor: traditsioon						
Suguvõsa traditsioon	0,151	0,161			0,754	
Pereliikmete, sõprade osalemine laulja või tantsijana	-0,087		0,189		0,699	
Rahvuslik traditsioon	0,098		-0,122	0,453	0,477	0,244
MF6: uhkus						
Uhkus laulu- ja tantsupidude rahvusvahelise kuulsuse üle	0,240					0,767
Soov olla osake rõõmsast rahvahulgast	0,216		0,223	0,145		0,751

6.2. Elamusfaktorid.

Analoogiliselt motivatsioonifaktoritega leidsime omavahel seotud tunnustekimbud (faktorid) ka vastuste põhjal, mis kirjeldasid laulu- ja tantsupeo meeldejäävamaid hetki. Nii eristus 4 elamusfaktorit.

1. faktor: koostegevus ja vaatemäng - sellesse faktorisse kogunesid vastused, mis olid seotud eeskätt lauljate ja eriti tantsijate endi jaoks peos osalemist meeldejäävaks muutvate koostegevuslike ja vaatemänguliste komponentidega: tule süttimine, sisse- ja väljamarsid, tantsumustrite moodustamine, ühine pillipidu

2. faktor: kooselamus, peomelu – selles faktoris on määravaks ühised kogemused ja publikut ning osalisi kaasa haaravad elamused nii nõ lava taga, linnatänavatel ja majutuskohtades kui ka peaoväljakul publiku lemmikpalasid esitades ja neile kaasa elades

3 faktor: rahvuslik meeleolu – siin on peo ülevaimad rahvuslikku ühistunnet kandvad hetked, mis on seotud 'Mu Isamaa' ja 'Koidu' helidega ning laulupeotule süttimisega ja teisalt rahvariietes väljenduv identiteet.

4 faktor: tseremooniad ja persoonid – see on seotud ühelt poolt pealinnas peomeeleolu loovate rituaalide, peo institutsionaalse ja kujundusliku poolega, teisalt aga peojuhtide austamisega

Motivatsioonifaktorite ja elamusfaktorite struktuur on paluski sarnane ja väljendab laulu- ja tantsupeo tähenduse nelja olulist dimensiooni:

- pidu kui rahvuslikku identiteeti väljendav ja hoidev rituaal (faktorid MF4 ja EF3),
- pidu kui lauljatele, tantsijatele ja publikule osalemiskogemust, esinemisrõõmu ja publikunaudingut pakkuv suurfestival (MF2, MF3, EF1, EF2)
- pidu kui rahvalik, perekondlik ja seltskondlik kokkutulek (MF1, MF5)
- pidu kui rahvuskultuuri toimivust, kestvust ja autoriteeti hoidev institutsioon (MF6, EF1, EF4).

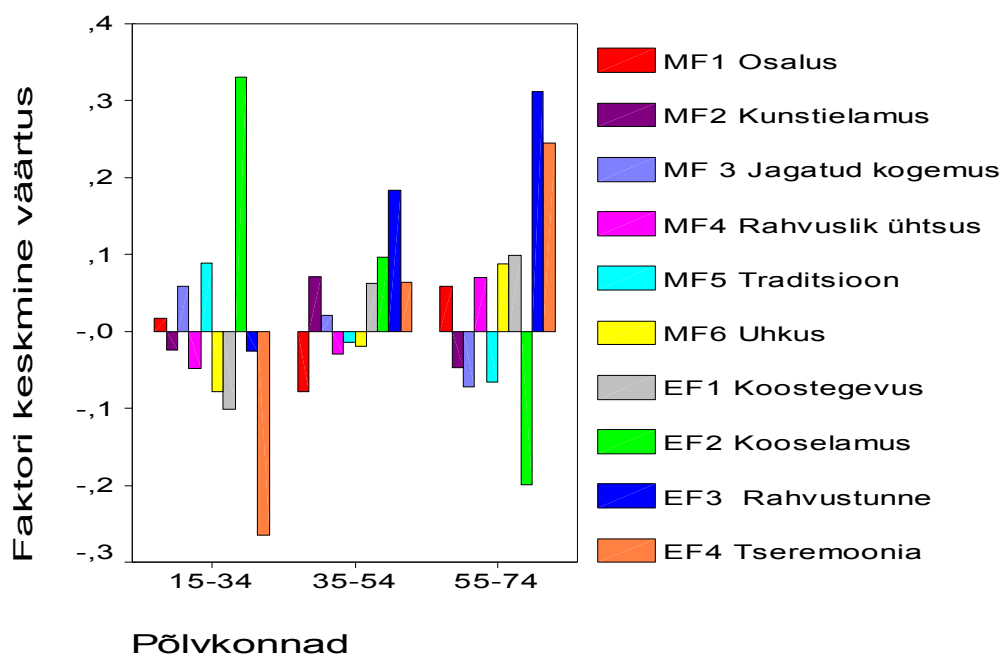
Elamusfaktorid

	EF1 Koostegevus ja vaatemäng	EF2 Kooselamus, peomelu	EF3 Rahvuslik meeleolu	EF4 Tseremooniad ja isikud
EF1 : Koostegevus ja vaatemäng				
Oige ja vasemba noorte tantsupeo lõpus	0,731	0,190	0,136	
Tantsupeo väljamarss	0,726	0,171		0,172
Lauljate väljamarss (Kas tunded maad)	0,571	0,184		0,275
Tule süttimine tantsuväljakul	0,551		0,305	0,172
Tuljak tantsupeo lõpus	0,518		0,503	
Kaunite tantsumustrite vaheldumine	0,407	0,299	0,352	
Rahvamuusikute 'pillipidu'	0,390	0,301		0,316
EF2: Kooselamus, peomelu				
Peoliste ühised elamused proovidest, peole sõidust, ööbimistest koolimajades jm	0,145	0,663		
Laulu ja tantsu jätkumine linnatänavatel, linnas valitsev üldine peomeeleolu	0,121	0,596		
Oma lemmikpaladele kaasaelamine		0,584	0,163	0,103
Publiku osalemine ühislaulus ja tantsudes		0,570	0,215	0,206
Kunstiliselt eriti hästi õnnestunud, publikut vaimustav laulu või tantsu ettekanne	0,149	0,560	0,208	0,118
EF3: Rahvuslik meeleolu				
Lõpulaul (Mu Isamaa)		0,161	0,728	0,165
Tule süttimine ja avalaul (Koit) lauluväljakul	0,104		0,692	0,139
Peoliste rongkäik läbi Tallinna	0,108	0,233	0,557	
Rahvariides inimesed	0,226	0,235	0,319	0,210
EF4: Tseremooniad ja isikud				
Tuntud ja armastatud koorijuhtide või tantsujuhtide jälgimine		0,271	0,145	0,611
Peokõned	0,282			0,591
Tule teekond Tallinnasse	0,180		0,200	0,574
Tule saabumise tseremoonia Tallinnas	0,164		0,214	0,531
Lõputseremoonia, dirigentide ja tantsujuhtide pärgamine		0,154	0,407	0,503
Meeleolukad vahetekstid, klipid lauluväljaku ekraanil	0,130	0,368		0,439
Kujunduselemendid väljakul ning linnaruumis	0,282	0,354		0,370

6.3. Peo tähendus erinevatele vastajarühmadele

Võrreldes faktorite keskmiste väärtuste profiili erinevates põlvkondades (noored 15-34 aastased, keskeas 35- 54 astased ja vanemad 55-74 aastased, vt joonis 10), näeme selgesti ilmnevat peo tähenduse muutumist. Nooremale põlvkonnale on laulu- ja tantsupidu eeskätt sõprade, kaaslaste ja sugulastega jagatud elamus ja koosolemise rõõm ning ühist mängumõnu ja melu pakkuv suurüritus. Ehk teisisõnu, noorte jaoks määravad peo tähenduse sotsiaalsus ja elamuslikkus. Sellele vastandub väga selgesti peo kui rahvustunnet võimendava rituaali tähendus ehk väärtusdimensiooni olulisus vanemale põlvkonnale. Vanemas eas võimendub laulu ja tantsupeo institutsionaalsus ja tseremoniaalsus, mis noortele jääb kaugeks. Noortega sarnaselt ühendab ka vanu osalemis- ja tegutsemisrõõm. Keskealistele on ainsana olulisem laulu- ja tantsupeol saadav kunstiline elamus, millele sekundeerib kaasaelamise ja koostegemise rõõm ja rahvustunne.

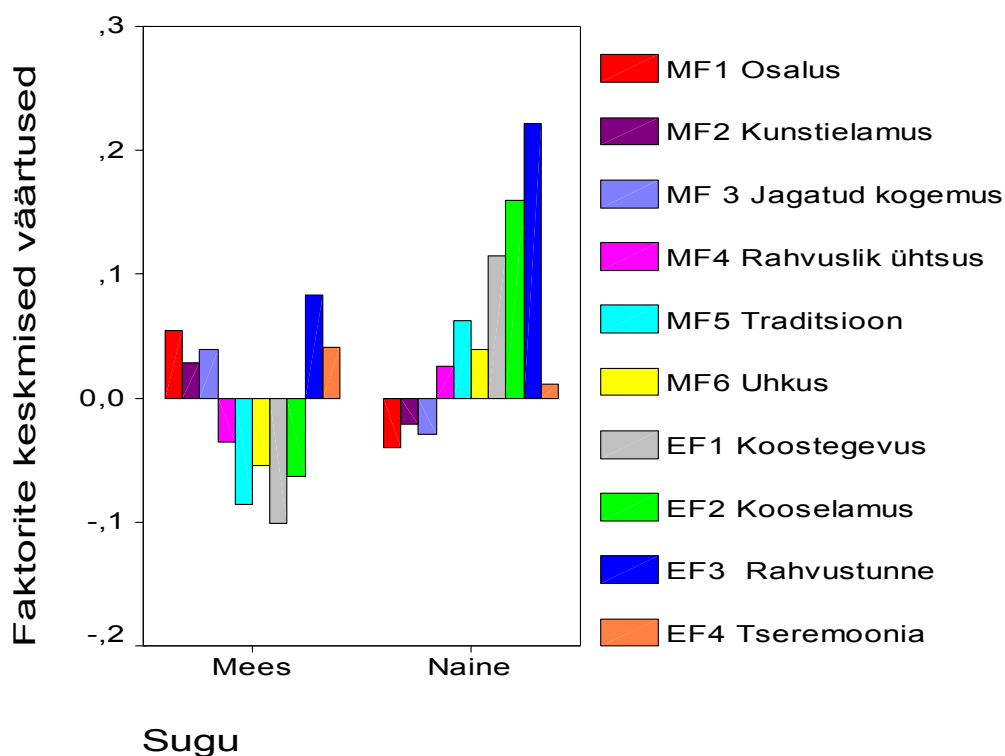
Joonis 10. Motivatsiooni- ja elamusfaktorite keskmiste väärtuste erinevus põlvkonniti

Kokkuvõtlikult võime öelda, et vanuse kasvades väheneb laulu- ja tantsupeo tähenduses vahetult jagatud kaasaelamise roll ja tõuseb koostegemise ja rahvusliku ühtsuse institutsionaliseeritud tähendus. Nooremale ja keskealisele põlvkonnale on laulu- ja tantsupidu rohkem kokkutulek ja festival, vanematele aga rituaal ja institutsioon.

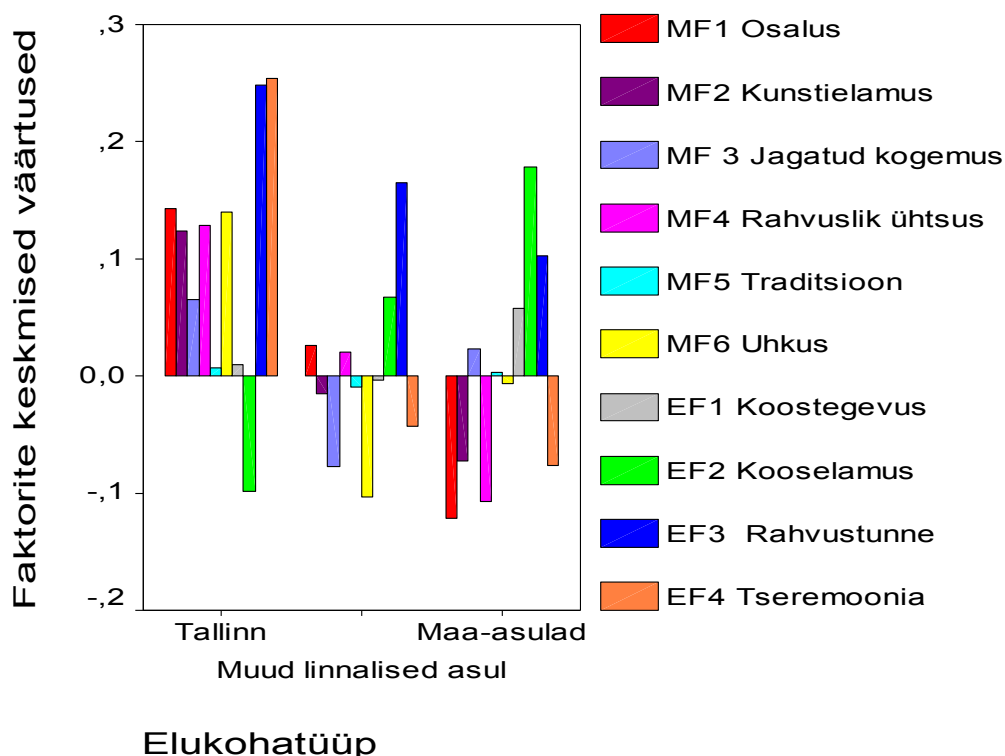
Olulised erinevused ilmsid ka peo tähebduses naistele ja meetele (vt joonis 11). Üldise tendentsina on naiste jaoks suurema tähtsusega vahetu koostoimimine ja kaasaelamine ning peo rahvuslik meeleolu, samas on meeste puhul mõnevõrra suurem kaal osalustundel, kunstilisel elamusel ja peo institutsionaalsetel aspektidel. Seega on meestele pidu rohkem pakkuv kui festival ja institutsioon, naistele aga eeskätt ühistunnet ja kaasaelamist pakkuv kokkutulek ja rahvuslik rituaal.

Joonis 11. Motivatsiooni- ja elamusfaktorite keskmiste väärtuste erinevus naiste ja meeste jaoks

Võrreldes peo tähendust linna- ja maainimeste jaoks (vt joonis 12), näeme silmatorkavat erinevust peo funktsionaalses sisus tallinlaste ning muu Eesti, nii Tartu, Pärnu jt linnade elanike kui maainimete jaoks.

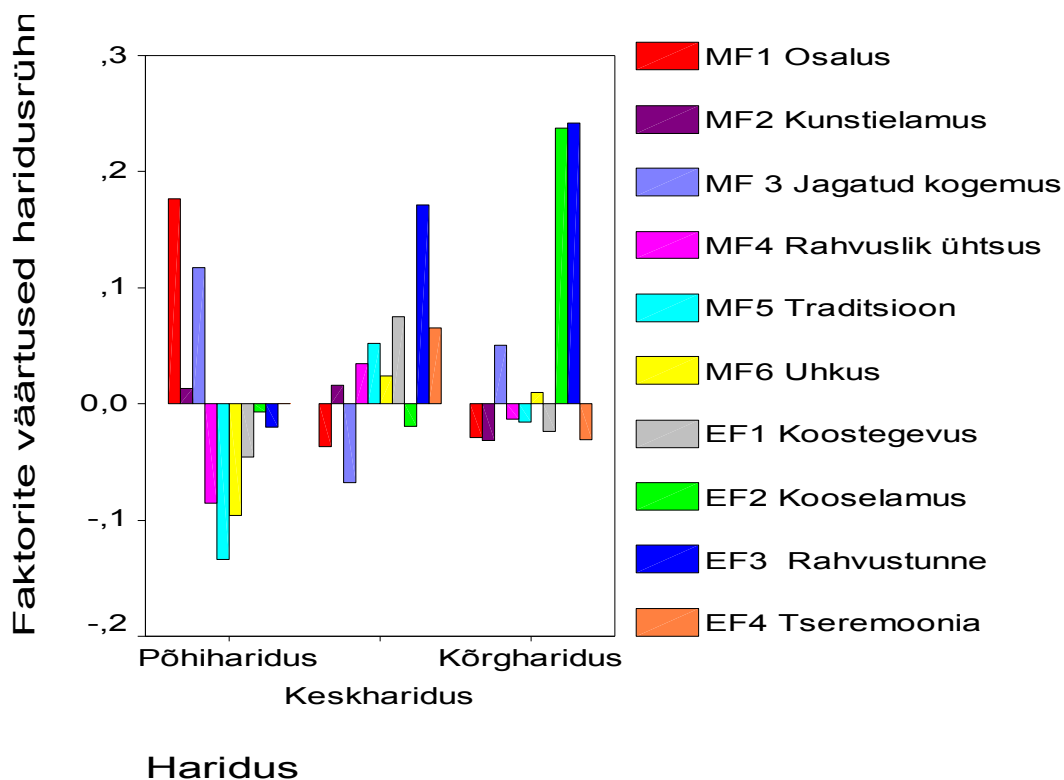
Joonis 12. Motivatsiooni- ja elamusfaktorite keskmiste väärtuste erinevus sõltuvalt vastajate elukohast

Tallinlaste jaoks on tugevasti esiplaanil laulu- ja tantsupeo rahvuslik, institutsionaalne ja tseremoniaalne külg, uhkustunne peo nähtavuse üle nii linnas kui rahvusvaheliselt. Samas on tallinlaste seas ka rohkem neid, kes laulu- ja tantsupeo kunstilisest küljest elamuse saavad, on ju pealinlastele rohkem võimalust peol publikuna kohal olla. Seevastu mujalt tulijatele, eriti aga maainimestele ei ole laulu- ja tantsupeo institutsionaalne ja kunstiline dimensioon nii oluline, määravam on laulupidu kui rahvuslik kokkutulek, mis pakub ühistunnet, koostoimimise ja kaasaelamise rõõmu. Seega on laulupidu tallinlastele rohkem institutsionaliseeritud rahvuslik laulu ja tantsu suurfestival, teistest Eesti paikadest tulnutele aga rahvuslikust ühistundest kantud meeleolukas rahvapidu, kus 'kogukond kokku kutsutud'.

Kuivõrd on aga laulu- ja tansupeo tähendust mõjutanud Eesti ühiskonna kihistumine? Selle avastamiseks võrdleme erineva sotsiaalse staatusega inimeste suhet peoga. Kõigepealt vaatleme hariduslike erinevuste mõju (joonis 13).

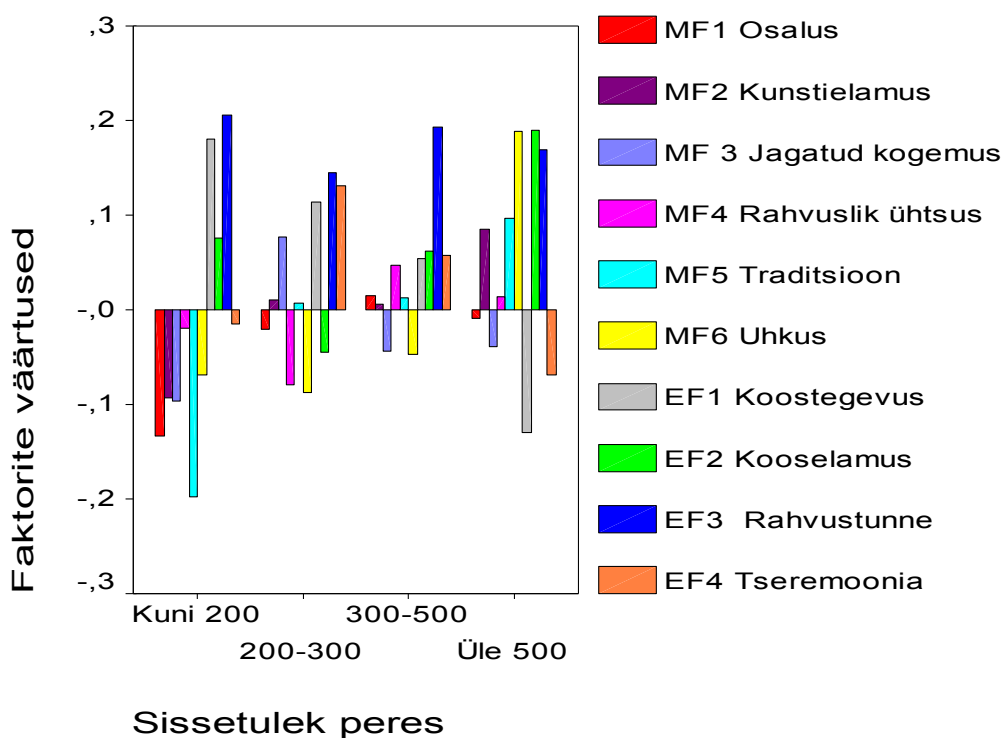
Joonis 13. Motivatsiooni- ja elamusfaktorite keskmiste väärtuste erinevus sõltuvalt vastajate haridusest

Kõige elamuslikum on laulu- ja tantsupeol osalemine kõrgharidusega vastajate jaoks, kellele see pidu on puhtakujuline rahvuslik rituaal, isamaaliste tunnete väljendamise ja kaaslastega jagamise võimalus. Põhiharidusega vastajatel, kes on enamjaolt keskhariidust alles omandavad noored, domineerib kaaslastega ja oma pere ning sõpradega koos peol osalemise motivatsioon, seejuures on peo sisu suhteliselt vähema kaaluga. Keskhariidusega vastajate jaoks on olulisema kaaluga rahvuslik traditsioon ja peo väline tseremoniaalne külg, teisalt koostegevus ja vaatamängulisus ning kunstiline elamus. Seega eristab haridus peo tähenduses institutsionaalset (keskhariidus), sotsiaalset (põhiharidus) ja väärtuselist (kõrghariidus) dimensiooni: peo isamaalise sisu kandjatena eristuvad selgesti kõrgharidusega inimesed.

Kui aga võrdleme erinevate sissetulekurühmade suhet laulu- ja tantsupeoga, näeme samuti kontrastset pilti (joonis 14). Ehkki rahvustunne ja isamaalistele hetkedele kaasaelamine ei sõltu sissetulekust, on kõige jõukama rühma tähenduspalett kõige varjundirikkam, sisaldades peale rahvusliku innukuse ka kunstilise elamuse ootust, uhkust laulupeo rahvusvahelise maine üle ning peretraditsioonide järgimist. Samas panevad jõukamad vastajad kõige vähem rõhku peo institutsionaalsele küljele. Seega võib öelda, et laulu- ja tantsupidu on vaesematele eeskätt rahvustundeid väljendava koostegevuse institutsionaliseeritud võimalus, jõukamatele aga pigem kunstilist elamust pakkuv rahvuslik suurfestival.

Joonis 14. Motivatsiooni- ja elamusfaktorite keskmiste väärtuste erinevus sõltuvalt vastajate sissetulekust

Kokkuvõttlikult näeme, et erinevustele vaatamata on kõigile elanikkonna kihtidele, välja arvatud kuni 20-aastased noored, laulu- ja tantsupeo tähenduses tugev rahvuslik dominant, tähenduse variatsioonid tekkivad institutsionaalse, elamusliku, sotsiaalse või kunstilise komponendi kaalukuse alusel.

Kõige tugevam institutsionaalsus on iseloomulik tallinlastele ning keskharidusega keskeas keskmisest vaesematele inimestele. Noorte suhet iseloomustab ühiste elamuste ja suhtlusvõrgustike väärtustamine. Peoelamusi seob teistest rohkem ettekantava kunstilise küljega suuremate ressurssidega tallinlastest publik, laulu- ja tantsupeo mitteinstitutsionaalne isamaaline väärtustamine on kõige enam omane väljaspoolt Tallinna pärit kõrgharitud naistele.

7. Laulu- ja tantsupeoliste tüpologia

7.1. Klasteranalüüs

Klasteranalüüs tähendab vastajate mitmemõõtmelist rühmitamist korraga mitme erineva tunnuse alusel. Valisime nendeks rühmitamise alustunnusteks vastajate nõukogudeaegse ja kaasaegse laulu- ja tantsupeol osalemise nii aktiivse tegelase, publiku kui ülekannete jälgijana. Nende tunnuste alusel rühmitamise tulemusena eristus kuus vastajatüüpi (vt joonised 15 ja 16, tabel 13).

A-tüüp: Aktiivne veteran, kes oli ja on aktiivne laulja-tantsija-korraldaja nii enne kui pärast 90ndat aastat toimunud laulu- ka tantsupidudel – 10%;

B-tüüp: Taasiseseisvunud Eesti laulu- ja tantsupidude mitmekülgne aktiivne osaleja nii laulja või tantsijana kui ka publikuna, kellel nõukogude-aegne kogemus praktiliselt puudub või on vähene – 14%;

C-tüüp: Uus laulja-tantsija tüüp, kes küll on tegev peol osalisena, kuid keda peo kava jälgimine publikuna eriti ei köida – 20%;

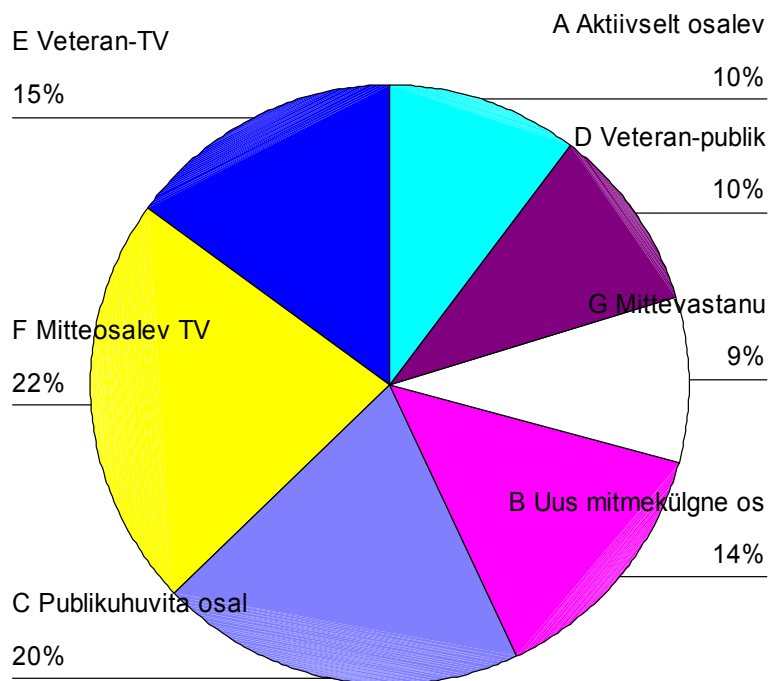
D-tüüp: Endisaegne laulja-tantsija, kes tänapäeval ise enam osaleja ei ole, kuid on aktiivne kohaloleva publikuna – 10%;

E-tüüp: Endisaegne laulja-tantsija, kelle pidudest osa saamine tänapäeval piirdub eeskätt teleülekannete jälgimisega - 15%;

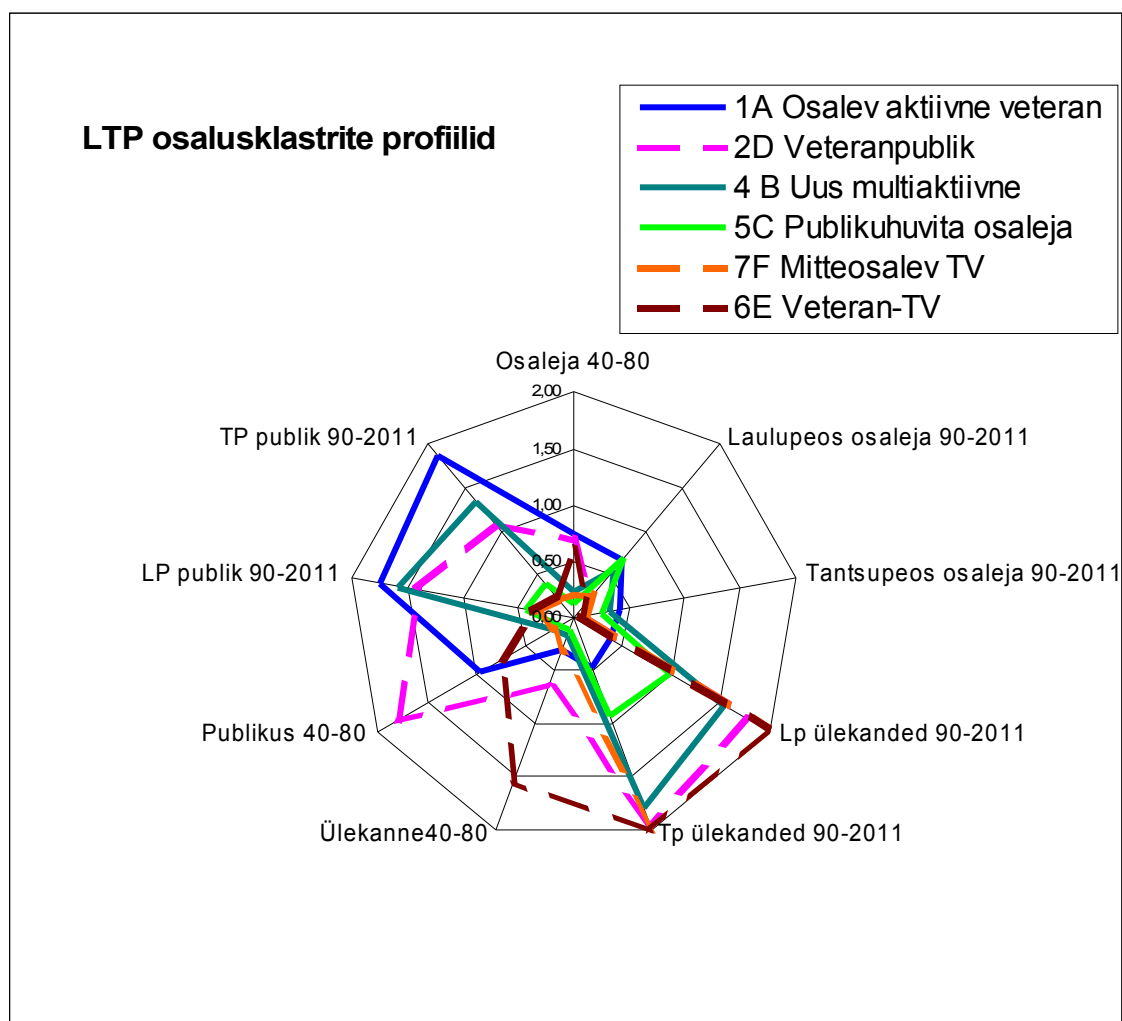
F-tüüp: Peo meediaülekannete jälgija, kellel aktiivne peol kaasatagemise kogemus puudub või on vähene – 22%.

Seitsmenda rühmana eristus see 9% vastajatest, kellel pole olnud laulu- ja tantsupeoga mingit kokkupuudet ning kes seetõttu ei vastanud ka ankeedis pidu käsitlevatele küsimustele.

Joonis 15. Vastajate jagunemine klastritesse laulu- ja tantsupeol osalemise alusel

Joonis 16. Osalusklustrite profiilid alustunnuste väärtuste põhjal.

Joonis 16 annab piltliku ülevaate laulu- ja tantsupidudes osalemise kogemuse alusel moodustatud klustrite profiilidest alustunnuste väärtuste põhjal. Niiviisi moodustunud rühmade struktuuri nimetame *osalustüpoloogiaks*. Pidevate joontega on kujutatud kolme lauljate, tantsijate või korraldajatena osalenute tüüpi, katkendliku joonega aga neid kolme tüüpi, kes on pidudega seotud eeskätt publikuna, kas ise väljakul kohal olles või kodus ülekandeid jälgides. Järgnevalt vaatleme, kas neid laulupeol aktiivse või passiivsema osalemiskogemuse poolest statistiliselt eristunud rühmi iseloomustavad ka sisulisemad ühendavad jooned. Vaatleme lähemalt nende koosseisu ja peoga seotud kogemusi, ootusi ning eelistusi.

7.2. Klustrite koosseisu iseloomustus

On iseeneset mõistetav, et endisaegse kogemuse olemasolu seostub eeskätt vastajate vanusega. Kuid nagu näeme järgnevas tabelis, ei ole üksnes vanus nende koosseisu ainsaks oluliseks eristajaks. Esimeses, kõige aktiivsemas osalustüübis on 48% vanemad kui 55 aastat, kuid siin leidub ka 38% keskealisi ning 14% nooremaid kui 35 aastaseid inimesi, kelle aktiivne osalemine laulu- ja tantsupeoga sai alguse ENSV lõpuaega kuulunud lapsepõlves. Kõige aktiivsemas osalejate rühmas, nagu ka laulu- ja tantsupeol väljakul kohaloleva publiku seas on keskmisest rohkem kõrgharitud inimesi ja tallinlasi. Naiste ja meeste erinev aktiivsus ja hoiak pidude suhtes väljendub selgesti ka faktis, et igasugust laulu- ja tantsupidudega seotud kogemust mitte omanud vastajate seas domineerivad (noor)mehed. Samuti on (noor)meestel ülekaal publikuhuvita osalejate C-tüübis.

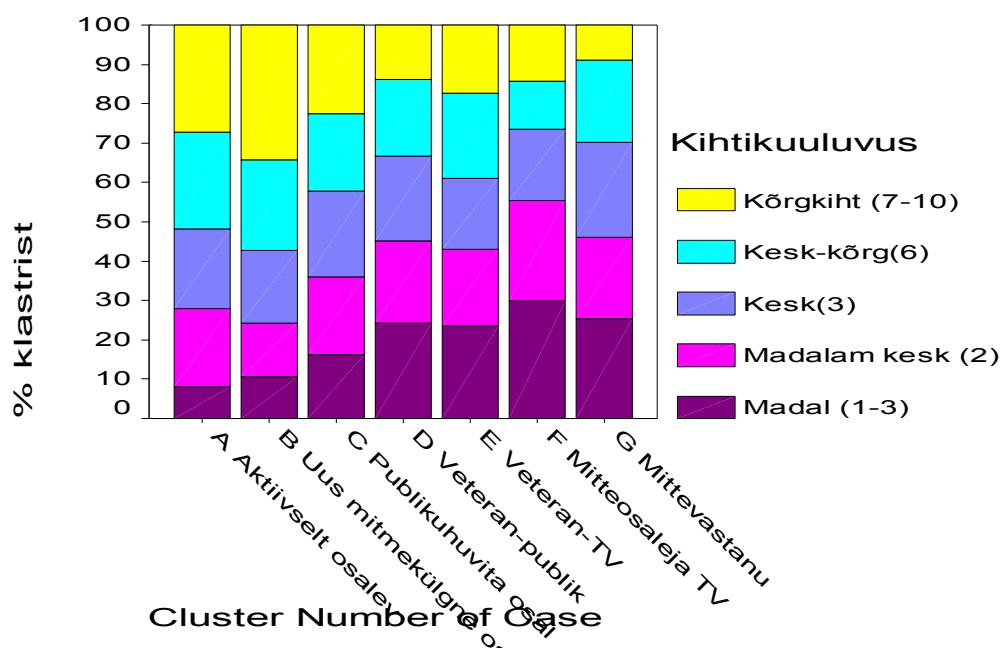
Osalusklastrite sotsiaalne koosseis

	A1 Aktiivne veteran	B4 Uus mitmekül- gne osaleja	C5 Uus publikuhu- vita osaleja	D2 Veteran- publik	E6 Veteran- TV	F7 Mitteosal- ev-TV	G3 Mittevast- anu	Kõik vastajad
Mees	30	37	56	33	38	46	71	45
Naine	70	63	44	67	62	54	29	55
15-34	14	49	63	1		35	59	34
35-54	38	38	26	17	28	47	28	33
55-74	48	13	12	82	72	18	13	33
Põhiharidus	4	9	26	10	16	20	37	18
Keskharidus	42	51	50	53	55	54	56	52
Kõrgharidus	54	40	23	37	28	26	8	30
Tallinn	52	30	21	50	21	13	20	26
Muud linnalised asulad	20	31	32	32	46	38	33	34
Maa-asulad	29	39	47	18	33	49	47	40
Keskmise netosissetulek ühe pereliikme kohta kuus								
Kuni 300 eurot	26	28	34	27	37	47	32	35
300-600 eurot	40	30	21	50	38	26	21	31
üle 600 euro	14	19	12	14	12	9	7	12
Keeldus vastamast	16	12	11	8	8	8	25	12
Ei tea, ei oska öelda	5	11	22	2	4	10	15	11

Palusime vastajatel end määratleda kujuteldaval 10-astmelisel ühiskonnaredelil, et näha ühiskonna kihistumismustri seoseid pidudes osalejate koosseisuga. Osalusklastrite võrdlus selle alusel näitab, et aktiivne

osalemine laulu- ja tantsupeol seostub positiivsema ühiskondliku enesemääranguga: üle poole vastajatest, kes kuuluvad kahte kõige suurema ja mitmekülgsema osalusega tüüpi, määratlesid oma ühiskondlikku asendit keskmisest kõrgemana, ehkki keskmisest kõrgemat sissetulekut omas neist vähem kui viiendik.

Joonis 17. Osalusklustrite enesehinnanguline sotsiaalsesse kihti kuuluvus

Ootuspäraselt on aktiivne osalemine laulu- ja tantsupeol selgesti seotud parema muusikalise ja/või rahvatantsu-alase ettevalmistusega. Huvipakkuv on ka see, et kuuendas tüübis, kes pidudes reeglina kaasa ei tee ja ka varem pole teinud, vaid jälgib neid põhiliselt ülekannete kaudu, on siiski kaks viiendikku rahvatantsukollektiivis ja üle veerandi laulukooris tegevad.

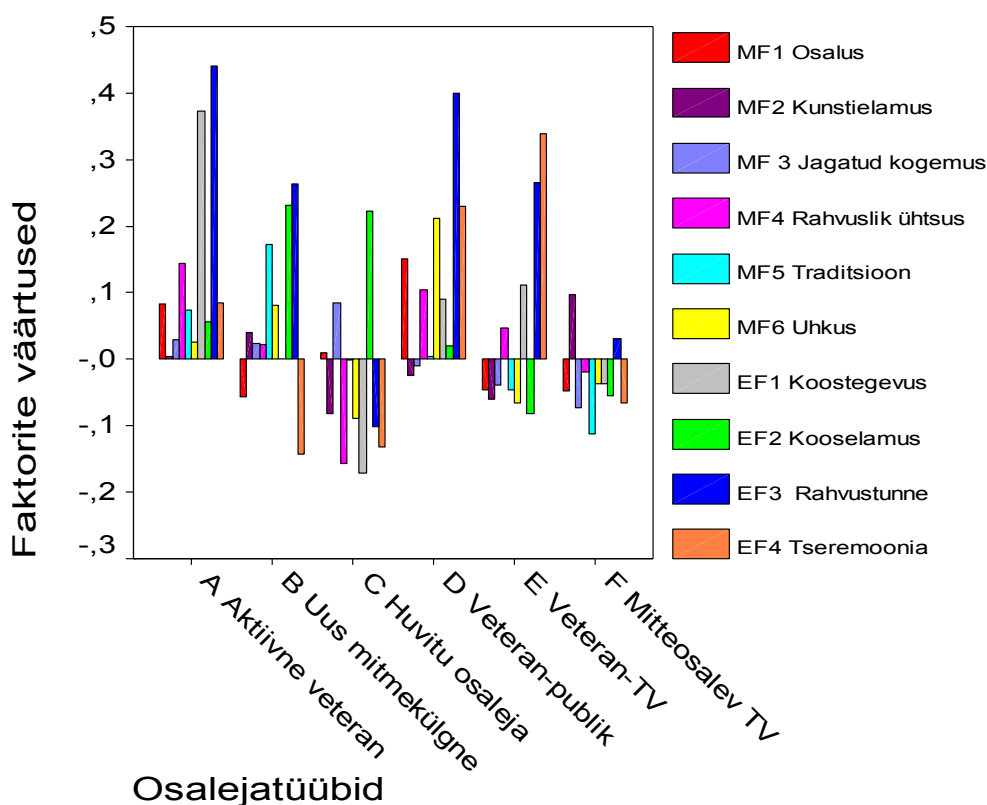
7.3. Osalusklustrite võrdlus hoiakute ja ootuste alusel laulu- ja tantsupeo tähenduse ja sisu suhtes

Kuivõrd need n.ö formaalse osalusaktiivsuse poolest eristunud rühmad on erinevad ka oma sisulise peosse suhtumise, osalusmotiivide ja kavaga seotud ootuste ja eelistuste poolest?

Võime oletada, et laulu- ja tantsupeol on erinev tähendus ja funktsioon neile, kes selles ise kaasa teevad ja neile, kes ainult kuulavad-vaataavd. Samas on huvitav küsimus, kas ja kuidas nõukogudeaegsete laulu- ja tantsupidude kogemus peo tähendut mõjutab. Kasutades eespool kirjeldatud motivatsiooni ja elamusfaktoreid, saame kõige üldisema pildi sellest, mida pidu erinevatele osalejatüüpidele pakub (vt joonis 18).

Näeme, et rahvuslik motivatsioon on keskmisest tuntuvalt tugevam kahes aktiivse mitmekülgse osalus kogemusega tüübis (A ja B) ja ka kahes nõukogudeaegse osalus kogemusega vaataja-kuulaja tüübis (D ja E). Samas on publikuhuvuta osaleja C-tüübis see motivatsioon keskmisest oluliselt nõrgem. Nõukogudeaegse kogemusega A, D ja E tüüpides torkab silma peol osalemise väärtustamine ja tseremoniaalse ning vaatamängulise, ka välise pidulikkuse suurem kaal, samas kui ainult vaba Eesti pidude kogemusega B ja C tüüpides on suurem kaal kaaslastega jagatud peoelamustel. Tugevaimat uhkuse ja rõõmutunnet elavad läbi laulu- ja tantsupidu publikus jälgivad veteranid (D-tüüp), samas kui kava kunstilist poolt peavad olulisimaks need, kes pidusid põhiliselt kodus meedia vahendusel jälgivad (F tüüp).

Joonis 18. Osalustüüpide motivatsiooni- ja elamusfaktorite profiil

Kirjeldatud üldistele funktsionaalsetele erisustele vastavad üsna hästi ka tendentsid, mis eristavad osalustüüpide nõustumist pidude olulisuse kohta käivate vastandliku sisuga väidetega. Ehkki üksmeel pidude hindamisel rahvuslikku identiteeti hoidva ja väljendava institutsioonina on valdav, ilmnes sellel foonil kahe tüübi, A ja C vastandlikkus peaaegu kõigi väidete puhul (vt joonis 19). A-tüüp, keda tema läbi erinevate elu- ja ajalooajaperioodide kestnud entusiastliku ja pühendunud laulu- ja tantsupeo aktiivsuse tõttu võib nimetada ka laulu- ja tantsupidude raudvaraks või tugisambaks, hindab kõige kõrgemalt laulu- ja tantsupidu kui eesti rahva püha, aga ka kui publiku jaoks olulise sõnumiga loomingut, millel on suur väärtus nii kunstilise elamuse pakkujana kui rahvusliku identiteedi väljendajana. A-tüübi esindajad on optimistlikud ka selles suhtes, et laulupidude tähtsus säilib sama suurena ka noorte jaoks. Seevastu eeskätt noortest lauljatest ja tantsujatest koosnev C-tüüp ei ole viimases sugugi nii kindel, peaaegu veerand arvab, et noortele jääb pidude traditsioon järjest kaugemaks, kaks viiendikku ei nõustu, et pidude tähtsus noorte jaoks kasvab. C-tüübile on omane väiksem huvi pidude rituaalse ja lavastusliku külje vastu ja suurem tung autentsuse ja elamuslikkuse poole. C-tüübi esindajate seas on keskmisest rohkem, ligikaudu kolmandik neid, kes peavad laulu- ja tantsupidu massiürituseks, mis peaks olema isemajandav. Teistes tüüpides nii silmatorkavaid hoiakute erisusi ei ilmne, vaid B-tüübi puhul tasub tähele panna keskmisest suuremat poolehoidu sellele, et pidude sisu ja vorm peaks olema avatud muutustele. Laulu- ja tantsupidude tähtsust Eesti poliitiliselt mõjusa sümbolina rõhutab kõige rohkem nõukogudeaegsete pidude kogemusega veteranpublik (D-tüüp), samas pole see lauljatele-tantsijatele eriti oluline.

Kui vaadata aga konkreetseid soove laulu- ja tantsupeo kavadele (joonised 20 ja 21), siis on kõik kolm aktiivse osaleja tüüpi (A, B ja C) üksmeeles, et pea kava tuumaks peaksid jääma üldtuntud isamaalised laulud, mida publik saaks kaasa laulda. Ka peetakse oluliseks kava jõukohasust ja samas ka kõrget kunstilist taset. Samuti ollaksé üksmeeles, et kava võiks sisaldada rohkem pärimuskultuuri elemente. Mis puutub n.ö nishiettepanekuid, millel üldist toetust pole, siis aktiivne ja kogenud A-tüüp on kõige enam valmis tooma

kavva kunstiliselt nõudlikumat ja eripalgelisemat erinevate ajastute repertuaari, kaasa arvatud suurvorme. Noorem aktiivne osaleja (B-tüüp) on suhteliselt rohkem avatud teistele kultuuridele, C-tüüp aga popkultuurile, sh rohkemate solistide kaasamisele. Üldiselt suuri erinevusi tüüpide vahel ei ole, laulupeo kava suhtes ollakse küllalt üksmeelselt konservatiivsed. Rohkem uuendusi ollakse valmis nägema tantsupeo kavas, kus vaatamata põlvkondlikule erinevusele on A ja C tüüpide soovid üllatavalt sarnased. Ainus oluline erinevus puudutab pop-kultuuri elementide kasutamist, mida C pooldab rohkem kui A. Eripalgelisem on C-tüüp, kes on valmis rikastama tantsupidu erinevate ajastute ja kultuuride tantsudega. Üldise tendentsina on lauljad ja tantsijad ise rohkem valmis uuendusi aktsepteerima kui seda on tegelastena mitte osalevad publikutüübid, eriti väljakul aktiivselt oma suhtumisi väljendav veteranpublik, D-tüüp. Seega võib küsitlustulemustes näha mõningaid märke uuendusmeelsemate loojate ja konservatiivsemate eelistustega publiku erinevast lähenemisest laulu- ja eriti tantsupeo sisule ja vormile.

7.4 . Osalustüüpide koondportreed

Klastrid eristusid alguses põhiliselt kahel teljel: nõukogudeaegse kogemuse olemasolu ning laulu- ja tantsupeoga kokkupuute iseloom. Võrreldes neid esialgseid rühmitamise tulemusi sotsiaaldemograafilise koosseisu ning pidudesse suhtumise alusel, omandasid esialgsed küllalt formaalsed klastrid selgemad piirjooned nii vanuse ja hariduse kui ka ootuste ja eelistuste lõikes. Esitame allpool iga klatri kühikese profiili.

A-tüüp - 10% küsitletutest. Aktiivne mitmekülgne veteranosaleja, kes oli ja on agar laulja-tantsija-korraldaja nii enne kui pärast 90ndat aastat toimunud pidudel. Kui ta ise parajasti pole esinejana osalemas, on ta kindlasti kohal laulu- ning tantsupeo publikuna. Kuna ta viibib enamasti alati ise väljakul, on A-tüübi aktiivsus ülekannete vaataja - kuulajana väga väike. Arvestades seda, et küsitletute koguvahim esindab proportsionaalselt ca 700 000 eestlast, võiks sellele tüübile lähedasi inimesi olla eesti rahva seas ca 70 000. Ehkki vastajatest moodustab ta vaid kümnendiku, **kuulus sellesse tüüpi 27%**

2009. aasta üldlaulupeol esinenutest ning 43% sama üldlaulu- ja tantsupeo publikust.

A-tüüpi kuulub keskealine ja vanem, ka haritum ja nõudlikum piduliste osa, kellest pooled on tallinlased, pooled kõrgharidusega. Klatri koosseisus domineerivad naised (70%). Keskmisest oluliselt suurem on selle tüübi muusikaline haritus ning professionaalsel tasemel koorilaulu või ka rahvatantsu harrastamine. Tüüp on kõige pühendunum ja aktiivsem laulu- ja tantsupeo traditsioonide hoidja ja ka kõige nõudlikum repertuaari ja kvaliteedi suhtes. Selle tüübi kaoks on laulupidu korraga nii eesti rahva identiteeti hoidev pühalik rituaal kui ka kunstilist kaasaelamist pakkuv suurfestival. Kõige rohkem on selle tüübi jaoks oluline publikut kaasa haarav sõnum ja pidude lavastuslik külg. A-tüüp on teistega võrreldes avatum laulupeo repertuaari vormilise mitmekesistamise suhtes, aktsepteerib keskmisest meelsamini laulupeo kavas keerukamaid ja nõudlikke heliteoseid, ka suurvorme, kuigi samas arvab, et laulupeo repertuaar peaks olema kõigile kollektiividele jõukohane. Tunneb kõige paremini kogu repertuaari, nii laulu- ja tantsupidude raudvara kui ka uusi moodsa aja laule ja tantse. Vaid kahte laulu, *Liivimaa pastoraal* ja *'Minu inimesed'* tundsid noorema tüübi esindajad paremini. On optimistlik laulupeo tuleviku suhtes ja valmis ise sellesse panustama. On seisukohal et koorilaul peaks omama kindlat kohta koolide õppekavas, 36% peab vajalikuks, et see oleks kõigile Eesti koolilastele kohustuslik aine.

B tüüp – 14% vastajatest, mis elanikkonnale üle kandes on ligi 100 000 eestlast. Taasiseseisvunud Eesti laulu- ja tantsupidude mitmekülgne aktiivne osaleja nii laulja või tantsijana ja ka publikuna, kellel nõukogudeaegne kogemus praktiliselt puudub või on vähene. **2009. aasta laulupeo osaliste seas moodustas see tüüp suurima osa (lauljatest 36%, väljaku publikust 26%).** Koos eelmise tüübiga moodustasid seega aktiivsed laulu- ja tantsupeo traditsioonide hoidjad laulukaare all ja platsil kokku üle kahe kolmandiku kohalolijaist.

B-tüüp on oma aktiivsusest A-tüübiga paljuski sarnane, kuid väiksema pidude kogemusega ja suurema meediahuviga, esindades laulu- ja tantsupeo entusiastide järgmist põlvkonda. Peaaegu pooled selles tüübis on noored alla 35 a, vaid 13% on üle 55 aastaseid. Tüübi esindajate seas on teiste

klastritega võrreldes kõige rohkem (ca 55%) neid inimesi, kes määratlevad end kui Eesti ühiskonna kekmiset kõrgematesse kihtidesse (ühiskonna 10-astmelisel redelil astmed 6-10, vt joonis 17) kuulujaid. Siingi on naisi veidi rohkem (63%), kuid haridustase ja elukoht on lähemal eestlaste keskmisele. Hoiakutelt laulupeo tähenduse suhtes on tüüp üldiselt sarnane A-tüübile (vt joonis 19), kuid talle on olulisem peost osalejate vahetu elamus ja kaaslastega koos peo nautimine kui tantsupeo rahvuslik rituaalne ja institutsionaalne külg või publikule suunatud lavatuslikkus. Keskmisest rohkem ollakse valmis laulu- ja tantsupeo sisu ja vormi muutumiseks noortepärasemaks (sh pop-kultuurile lähedasemaks, näiteks rock-andamblite ja tuntud solistide kaasamise kaudu) ja ka avatumaks teistele kultuuridele (vt joonised 20 ja 21). Pidude repertuaari kuuluvaid vanemaid laule ja tantse tuntakse vähem kui A-tüübis, samas on *Ärkamisaeg* ja *Mis maa see on* selle tüübi jaoks tuttavamad kui A-tüübi esindajatele.

C-tüüp - 20% vastajatest. See klaster esindab uut tendentsi laulu- ja tantsupeo aktiivsete osalejate seas – **aktiivse, kuid vähese publikuhuviga laulja-tantsija tüüp, kes küll on kavas tegev, kuid keda peo jälgimine pealtvaatajana ei platsil ega meedias eriti ei köida.** Laulu- ja tantsupeo rahvuslik-rituaalne roll ja institutsionaalne pidulikkus teda ei haara, tähtis on kavas ise kaasategemisest saadav vahetu elamus ja kaaslastega koosolemise rõõm. Võime öelda, et see uus osalejate klaster esindab huvitaval kombel postmodernse elamuskultuuri sümbioosi laulu- ja tantsupidude traditsiooniga, murendades selle traditsiooni aluseks olevat suurt narratiivi. Klatri koosseisus on 63% alla 35 aastaseid noori, eelmiste tüüpidega kontrastne on sooline koosseis – 56% (noor)mehi ja 44% naissoo esindajaid, nii haridus kui sotsiaalne koosseis on samuti eelmistele tüüpidele vastandlik - enamuses on siin väikelinnaset ja maalt tulnud väiksema sissetuleku ning madalama kihtikuuluvusega noored ja keskealised muusika- ja tantsuharrastajad, teistest suurem on selles tüübis koolikooris lauljate (88%) ja pillimanguga tegelejate (14%) osakaal. Oma hoiakutelt pidude sisu ja tähenduse suhtes on see tüüp vastandlik nii A-tüübile kui B-tüübile (vt joonised 17 ja 19). Ehkki tüübis on kõrge muusikakoolis käinute osa ja 52% oskab noodikirja, ei kaasne sellega suuremat kultuurihuvi. 36% tüübi

esindajatest väidab, et kultuur pole neile tähtis, kõige enam on siin neid, kes ei pea vajalikuks koorilaulu ja rahvatantsu õppimist koolis, samuti on ligi kolmandik neid, kes kahtlevad laulu- ja tantsupidude traditsiooni kestlikkuses noorte seas ning nõustuvad sellega, et massiüritusena võiks pidu alla ka isemajandav. Ka üldtuntud laulude ja tantsude tundmise poolest on see tüüp kõige tagasihoidlikum, ainus laul, mida osatakse keskmiset paremini on '*Minu inimesed*'. Arvestades selle tüübi suurt levikut – 20% vastanutest esindab umbes 140 000 inimest – võib oletada, et sisemiselt jaotub see klaster erinevateks segmentideks, mida peaks lähemalt kvalitatiivsete meetoditega uurima. Sellele, et seda oleks vaja, viitab selle tüübi suur ja ilmsesti kasvav osatähtsus tänases ja homses laulu- ja tantsupeo osalejaskonnas. 2009 aastal oli seda tüüpi lauljate-tantsijate seas 27% ehk sama palju kui A-tüüpi. Kuid kuna sellel tüübile on isloomulik vähene huvi laval toimuva vastu, oli neid pealtvaatajate hulgas vaid 11%.

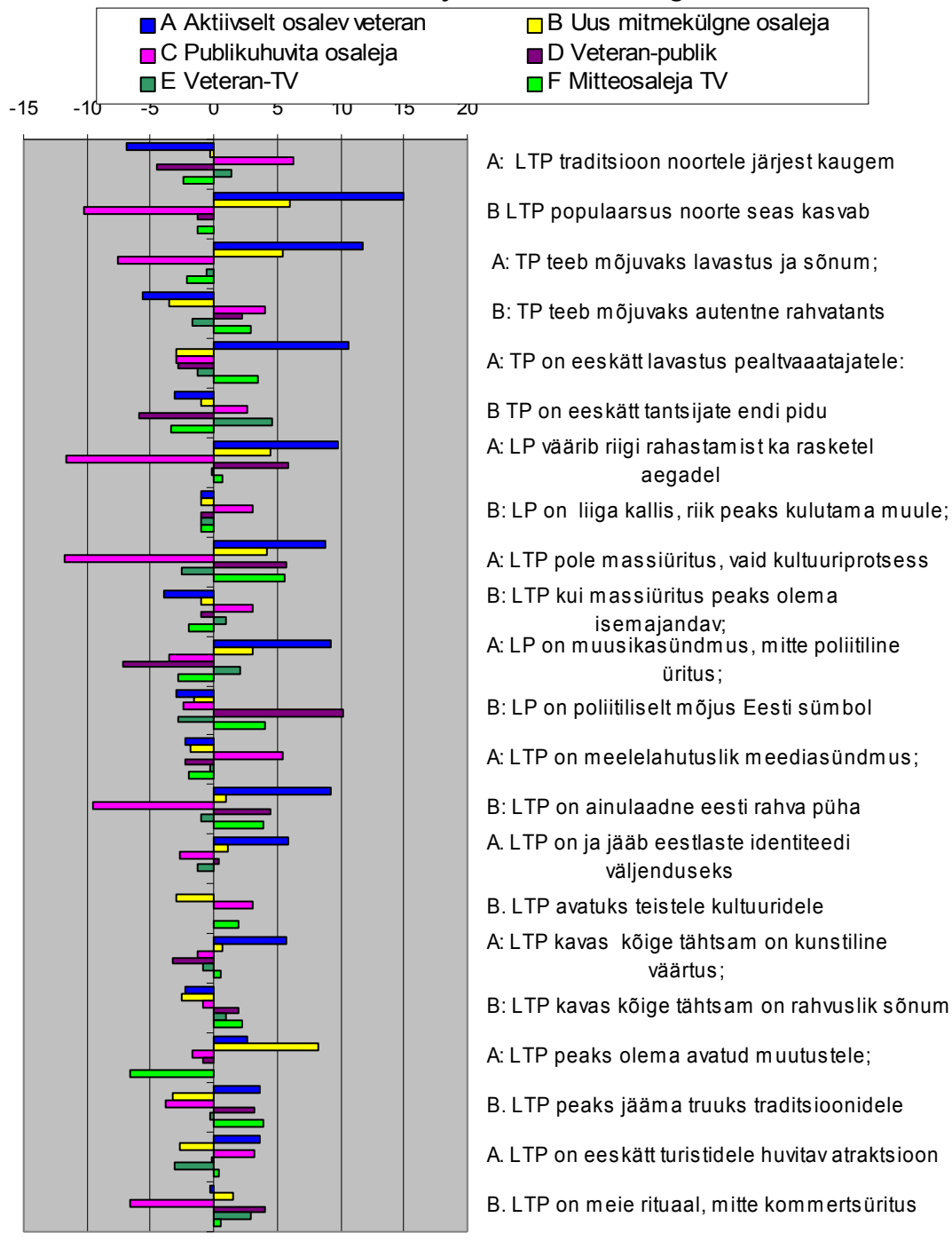
D-tüüp: ENSV-aegne laulja-tantsija, laulva revolutsiooni kaasegne, kes tänapäeval ise enam tegevosaaja ei ole, kuid on aktiivne kohaloleva publikuna – 10% vastanutest, 13 % 2009 aasta üldlaulupeo publikust. 82 % sellest tüübist on üle 55 aastased, pooled on tallinlased, 62% naised. Sellele eakale tüübile on iseloomulik suur ENSV-aegsetel üldlaulupidudel ja tantsupidudel osalemise kogemus, mis teatud osal tüübist ulatub juba möödunud sajandi 50-60ndatesse, enamusel aga 80ndatesse. Ilmselt on sellega seotud ka tugev rõhuasetus laulupeo tähendusele rahvusliku rituaalina ning tugev kallutatuse peo väliste institutsionaalsete momentide rõhutamisele. Tüübi esindajatele on omane tugev uhkustunne laulupidude traditsiooni üle ning samuti oma osalemise üle selles traditsioonis. Kõige rohkem ollakse selles tüübis nõus väitega, et laulupidu on poliitiliselt mõjus Eesti sümbol. Peo sisu suhtes ollakse konservatiivsed, pidades kunstilist küljest olulisemaks rahvuslikku sõnumit.

E-tüüp: Endisaegne laulja-tantsija, kelle pidudest osasaamine tänapäeval piirdub eeskätt teleülekannete jälgimisega – 15% vastajatest ehk ca 105 000 inimest. Nagu ka eelmisel veteranide tüübil, puudub selles endiste aktiivsete laulu- ja tantsupidudes osalejate klastris kaasaegne peol

kaasategemise kogemus. Kuid selle tüübi esindajad ei osale pidudes vahetult ka pealtvaatajana, vaid naudivad ainult meediaülekandeid. E-tüübi, nagu ka eelmise peoveteranide D-tüübi jaoks on peo ülekande jälgimine sama oluline rituaal nagu sellest vahetu osasaamine väljakul. Ekraanilt pidu jälgides tõuseb selle tüübi silmis esiplaanile peo pidulik tseremoniaalne ja kujunduslik külg, tähtsustub sõnumi verbaalne esitus ning tuntud persoonide näitamine. Peo sisu suhtes on hoiakud keskmistele lähedased, peo tähendus on kõigi teiste tüüpidega võreldes kõige traditsioonilisem ja institutsionaliseeritum.

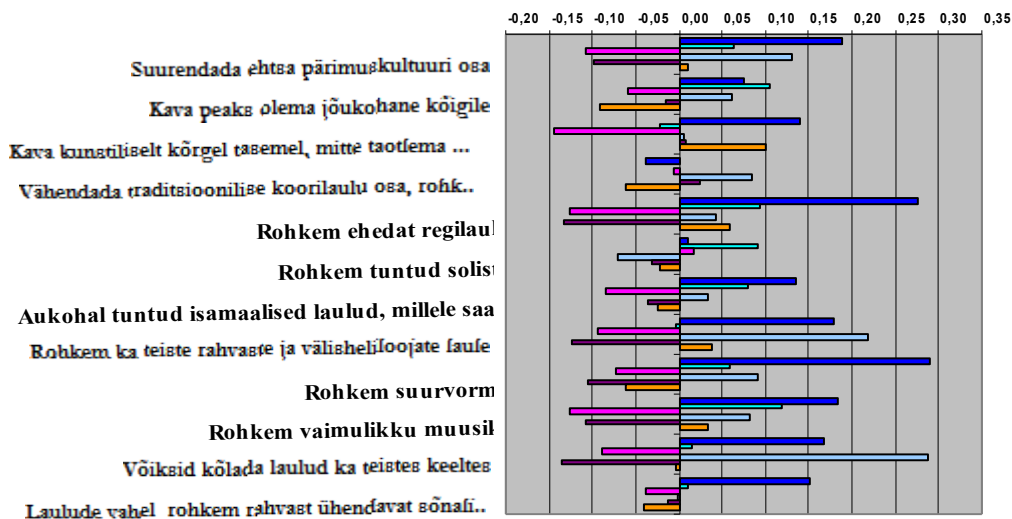
F-tüüp: vähese või puuduva praktilise peokogemusega ülekannete jälgija - 22% vastajatest ehk ca 144 000 inimest. 2009 aasta laulupeo teleülekannete jälgijate seas moodustas see tüüp 38%. Ehkki ka selles tüübis on nii kunagisi kui praeguseid koorilauljaid (35%) ja rahvatantsijaid (45%), on tüübile pigem iseloomulik vahetu laulu- ja tantsupidude kogemuse puudumine. Sellesse klastrisse kuuluvaid inimesi ei erista eesti keskmisest sugu, vanus ega haridus, vaid eeskätt materiaalsete võimaluste kasinus. Tegemist on valdavalt väikelinnade või maal elavate inimestega, kelle sissetulek ja ka enesehinnanguline sotsiaalne staatus on keskmisest madalam, kuid kultuurihuvi vastab keskmisele tasemele. Kultuuri tähtsust hinnatakse selles klastris isegi tunduvalt kõrgemini kui publikuhuvita noorte lauljate-tanstijate C-klastris. Selle klatri esindajatele on laulu- ja tanstupeo teleülekanne pigem kultuurisaade, mida kõrvaltvaatajana jälgitakse, mitte kaasakiskuv rituaal. Tüüpi iseloomustab keskmisest kõrgem hinnang laulu- ja tantsupeole kui kultuuriprotsessile ning peo ülekannetelt oodatakse eeskätt kunstilist elamust. Laulude ja tantsude äratundmine ja kaasa laulmise-tantsimise oskus on selles klastris ootuspäraselt keskmisest palju väiksem.

Joonis 19. LTP olulisust väljendavate väidetega nõustumine:

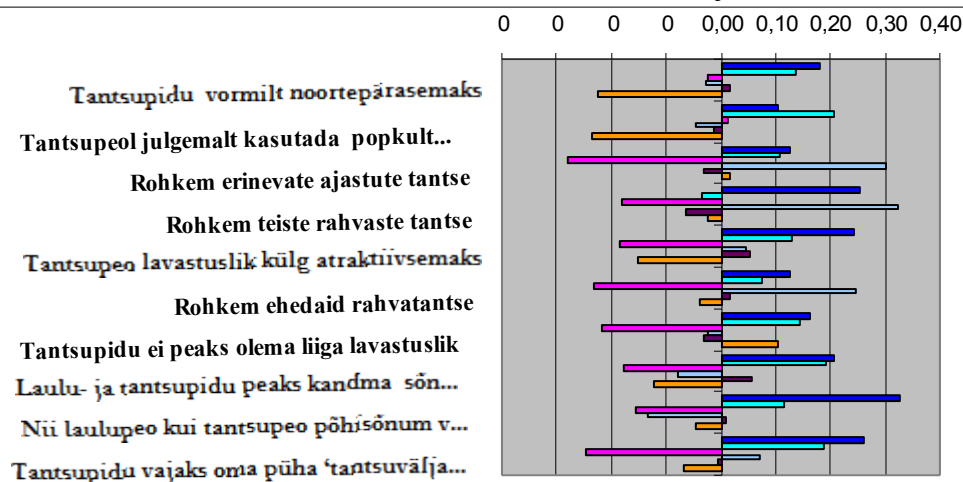
Joonis 20. Klasterite erinevus keskmisest hoiakust laulupeo kava suhtes

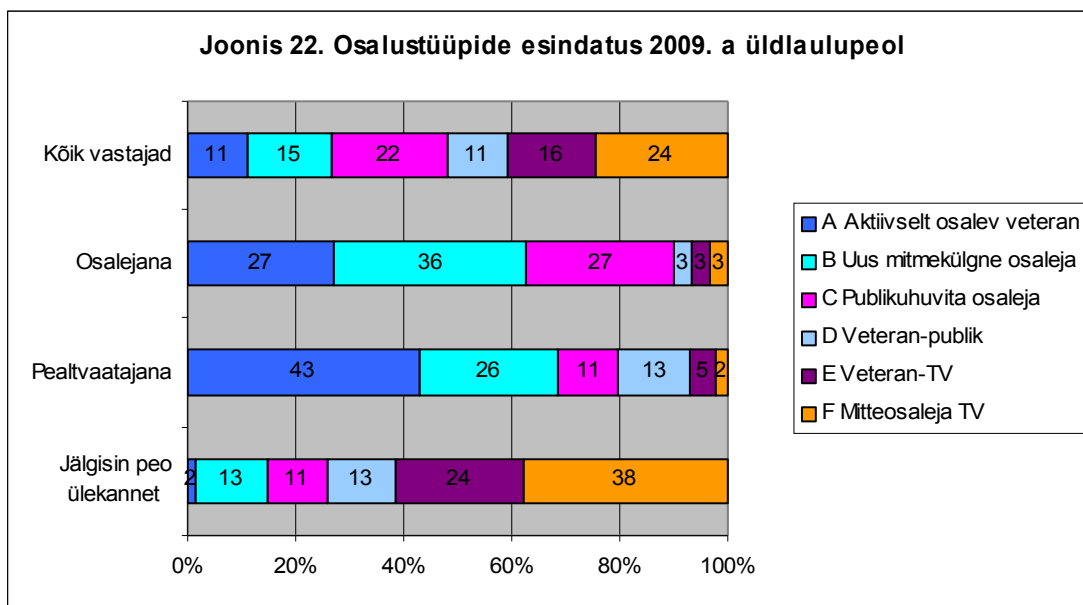
- A Aktiivne veteran
- C Publikus väheosalev laulja-tantsija
- E Veteran-TV
- B Uus multiaktiivne osaleja
- D Veteran-publik
- F Mitteosaleja-TV

Joonis 21. Klasterite erinevused keskmistest hoiakutest tantsupeo kava suhtes

- A Aktiivne veteran
- C Publikus väheosalev laulja-tantsija
- E Veteran-TV
- B Uus multiaktiivne osaleja
- D Veteran-publik
- F Mitteosaleja-TV

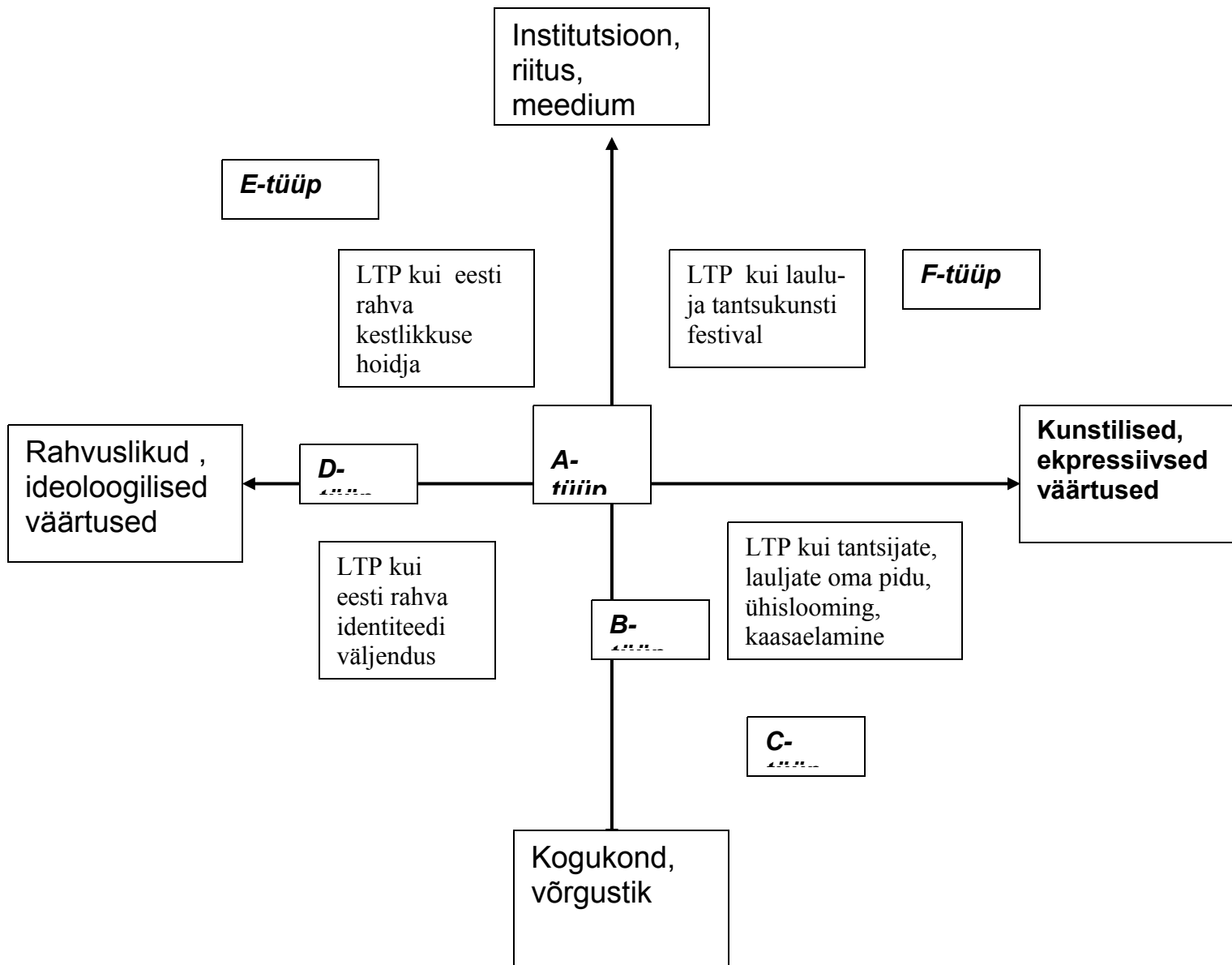
Joonis 22. Osalustüüpide esindatus 2009 a üldlaulupeol

8. Kokkuvõtteks

Käesolev uuring näitas veelkord, et laulu- ja tanstupidude traditsioon on eesti rahvale sügavalt korda minev rahvuslik kultuurivara, mis otseselt on seotud rahvusliku identiteedi hoidmise ja edasikandmisega. Valdav osa vastajatest kinnitas selle traditsiooni jätkuvat kestlikkust. Samas näitas küsitlustulemuste analüüs, et inimeste arusaamad ja ootused laulu- ja tantsupeo suhtes on ootuspäraselt väga erinevad, andes sellega ka peole endale erineva tähendussisu ning saates tegijatele ja korraldajatele vastuolulisi signaale.

Peol osalemise motiivide ning peolt saadaud meldejäävate elamuste faktoranalüüs tõi välja neli põhidimensiooni rahva ootustes ja peotraditsiooni tähenduses:

1. Pidul kui eestlaste rahvustunnet väljendav ning selles ühist osadust võimaldav rituaal, mis on seotud traditsiooniliste sümbolset tähendust omavate peo komponentidega (rongkäik, välja- ja sissemarsid, tule süütamine, üldtuntud isamaaliste laulude kõlamine, *Tuljak* tantsupeo lõpus ja *'Mu isamaa'* laulupeo lõpus jms).
2. Pidul kui institutsionaliseeritud üldrahvalik (riiklik) püha oma liidrite, tseremooniate, verbaliseeritud sõnumite ja autoriteetide austamise tavadega.
3. Pidul kui laulu- ja tantsukunsti suurfestival, mis pakub kuulajatele-vaatajatele kõrge kvaliteediga esitusele kaasaelamise võimalust, kuid on ka osalistele enestele väljendusrõõmu pakkuv vahetu elamus.
4. Pidul kui kogukondlik kokkutulek, lauljate ja tantsijate, koori- ja tantsujuhtide, heliloojate, luuletajate, tantsude autorite, nende perede, sugulaste ja sõprade võrgustikuline ühendus, mida kannavad ühised väärtused, ühised mälestused ja elamused.

Joonis 23. Laulu- ja tantsupidude tähendusruum ja osalustüüpide asetus väärtusorientatsioonide ja institutsionaliseerituse alusel

Küsitletute liigitamine laulupeo kogemuse kestuse ja aktiivsuse alusel tõi välja kuus osalustüüpi, mis seostuvad eelpool toodud nelja erineva laulupeo tähenduse dimensiooniga. Selgus, et vaid ENSV aegse aktiivse laulu- ja tantsupidude kogemusega vastajad (tüübid D ja E) kalduvad tugevalt väärtustama pidude rahvuslik-institutsionaalset tähendust, samas kui noorema koosseisuga, vabas Eestis oma pidude kogemust kujundanud vastajad olid pigem mitteinstitutsionaalse rahvusliku orientatsiooniga (tüüp B), hedonistliku eneseväljendusliku orientatsiooniga (tüüp C) või kultuuritarbijaliku orientatsiooniga (tüüp F). Samas n.ö laulupeo raudvara, kõige aktiivsem ja mitmekülgsem A-tüüp tasakaalustab edukalt mõlemat nimetatud suunitlust, nii institutsionaalset kui kogukondlikku, järgides samal ajal ka nii rahvuslike kui kunstilisi väärtusi. Kui uue mitmekülgse B-tüübi puhul saime rääkida rahvusliku identiteedi väljendamise järjepidevusest (B sarnasus A-tüübiga), siis kõige enam järjekestvuse probleeme seostub uue hedonistliku C-tüübi esile kerkimisega, kes liigub eemale laulu- ja tantsupeo institutsionaalsest ja rahvuslik-ideoloogilisest tähendusest.

Uurimus näitas laulu- ja tantsupidudega seotud eesti koorilaulu- ja rahvatantsu traditsiooni olulisust rahvuslike väärtusorientatsioonide ja identiteedi püsimise jaoks. Samas hoiatavad need tulemused selle kestlikkuse endastmõistetavana võtmise eest. Uurimusest tulenevad praktilised järeldused laulu- ja tantsupidude tulevikusuundumuste tarvis vajavad tellijaga koos läbi arutamist ning täpsustamist, sh stsenaariumide meetodit rakendades.